

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

תמימות הלב אמורה לעשות מהפכה בהשקפה שלי,
מהפכה באוריינטציה של השכל, להכיר שהתורה היא העיקר
והשכל הוא הטפל, הוא צריך להתאים לתורה.

[מתוך השיעור "מסלות בלבבם"]

שמות תשפ"ג

שמות ה'תשפ"ג

24 דבקות ופרישות
 "ויצאה והיתה" – הערות במסכת גיטין
 סור מרע ע"י עשה טוב

26 הסיפור החסידי
 נישואין בסיכון גבוה
 אדמו"ר הזקן

28 מענות ותשובות
 תשובות הרב לשואלים
 שינוי השם וביטול הנשמה באור ה'

29 פאזל אֶלֶּבֶּס
 עמו אֶנְכִי בְּצָרָה
 רְדִי יִסְפָּר לָנוּ מָה ה' עוֹשֶׂה כְּשֶׁעָם יִשְׂרָאֵל
 בְּצָרָה וְאֵיךְ הוּא בְּאֶמֶת מְרַגֵּשׁ

04 ישר ומאשר
 נקודה מעובדת
 תורה מהראש עד הרגלים

05 "מסלות בלבבם"
 שיעור לבנות אולפנת מעלה לבונה
 ביאור במאמר הרבי הריי"צ –
 תיקון המח, הלב והמעשה

16 אמונה, ידיעה ועבודה
 'היום יום' יט שבט
 עיון חסידי בדברי הרמב"ם
 לרגל יומא דהילולא

21 הניגון החסידי
 ניגון מספר 529
 מכ"א שבט תשפ"ב

22 אבות ובנים
 קול שמחה
 מעשה אבות בבראשית
 סימן לבנים בשמות

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ולקוראי נפלאות די בכל אתר ואתר. שבת חדשה, חומש חדש וגליון חדש, מלא ב'עבודה חסידית' ובכל טוב.

שני השיעורים העיקריים בגליון השבוע עוסקים בקשר העמוק בין השכל והלב שצריך להיות בעבודת ה':

השיעור הראשון, שנמסר לפני כמה שבועות לבנות אולפנא, מעמיק בביאור מיוחד של הרבי הרי"צ לפסוק בתהלים "אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם", מלמד על **היחס הנכון ללימוד תורה** המתבטא בשכל, בלב ובמעשה. בשיעור ביאור מיוחד על סוד המלה "אשרי" ועל סגולת אמירת תהלים (במיוחד לנשים).

השיעור השני נמסר לפני שנה והוא עוסק ב**פתיחת היד החזקה** לרמב"ם – בעל ההילולא של השבוע (כ' טבת) – מתוך מבט חסידי המופיע בלוח "היום יום". מגמת הדברים היא להבהיר שגם ההעמקה השכלתנית שמציע הרמב"ם מכוונת כולה לעבודה פנימית בלב. בהשגחה פרטית שני השיעורים מתכתבים זה עם זה, שניהם נוגעים בדמותו של **הרמב"ם**, ושניהם גם מכניסים אותנו לעומק תורתו הלבבית של הרבי הרי"צ, בתוך ה"שלשים יום" שלפני יום ההילולא שלו (כהוראת חתנו וממלאי מקומו – כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש).
ואל תפספסו את מדור **קול שמחה** הנותן מבט כללי על היחס בין ספר בראשית וספר שמות.

שבת שלום ומבורך, כניסה ראויה לימי השובבי"ם והכנה טובה להילולת אדמו"ר הזקן בכ"ד טבת.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם

שלחו הודעה לאלעזר במספר 052-5065243

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

ישר ומאושר

מדות הלב אינן מתוקנות, "מח שליט על הלב" וכופה אותו לפעול לפי התורה. יתר על כן, השכל מוליד רגשות – התבוננות ראויה יכולה לכוון את הרגשות ולהתאימם להכרעות ההלכה. נטיות השכל לקרב-להתיר או לרחק-לאסור מאירות בלב ומכוונות אותו מה לאהוב ובמה למאוס. אך הנכונות 'לקחת את עצמי' אל אמת התורה המוחלטת סוללת שבילים חדשים בלב וגורמת לכך שגם דברי התורה המופשטים, הגבוהים בהרבה מ'השורה התחתונה' של ההלכה, יאירו בלב ויעצבו את מדותיו.

אפשר היה לחשוב שמי שלומד תורה באופן הזה ימנע מלחדש חידושי תורה – 'כיצד אערב את שכלי המבולבל באמת הקדושה של התורה?!'. אך אליבא דאמת כל מפגש בין נשמתו והבנתו היחודיות לתורת ה' מוליד חידושים – זהו גדרו של לימוד תורה. אכן, כדי שהחידושים יהיו אמתיים הלימוד צריך לבוא מתוך אותה גישה – התורה היא אמת מוחלטת ומחייבת וממילא הלימוד הוא על מנת לעשות. לימוד כזה, שמגמתו תיקון ושינוי המעשים, מאמת גם את ההבנה ומבטיח שחידושי התורה יהיו אמתיים (ולא חלילה דברי הבל או גילוי פנים בתורה שלא כהלכה).

על הזוכה לכך נאמר "אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם" – כשהעוז הוא בתורה, קנה מדה מוחלטת ומחייבת, אני זוכה לתיקון מ"ראשי" ועד רגלי-"אשרי" ותהליך הישור-התמידי עושה אותי ישר ומאושר. גם התקשרות לאדם שזכה לכך, לרבי שדבר ה' עבדו הוא ברי, נותנת נקודת-אחיזה המאפשרת לתלמידו ליישר את עצמו ולזהות את השליחות-המסילה המיוחדת לדורו בכלל ולו עצמו בפרט.

"כל דרך איש ישר בעיניו". בטבענו הראשון כל אחד מרגיש ש'אני צודק' – 'יש לי שכל ישר, לב בריא והתנהגות התואמת את שניהם, מה כבר יכול להסתבך?'. לכן, גם כשברור ש'האדם-הצודק' כשל, הוא נוטה להצטדק בעיני עצמו ולעיני זולתו. ההצטדקות, בלשון הרבי הרי"צ, היא "אויב בדמות אוהב" – היא 'מלטפת את האגו' כאוהב, אך היא אויב הפוגע ביכולת האדם לבקר את עצמו, לתקן את טעויותיו ולהשתפר. מתוך נקודת המוצא הזו, גם לימוד התורה לא יפעל את התיקון הרצוי: כשהשכל שלי הוא ה'ברי' כל לימוד הוא בגדר 'שמא' טעון-הוכחה, אני נוטה להתאימו-לעוותו לפי הנחות-היסוד המוקדמות שלי ושוב דרכי ישרה בעיני.

תיקון הנפש מתחיל מהיפוך-יוצרות, מהפכה באוריינטציה של השכל – מעבר להכרה שדברי התורה הם 'ברי' והבנתי שלי היא 'שמא'. ממילא, אם אין דברי התורה מתיישבים על דעתי עלי ליישר ולקרב אותה אל התורה (ולא להתאים את דברי התורה להבנתי). רק שינוי כזה, המבוסס על תמימות הלב ביחס לכל אמירה של התורה, מאפשר תיקון אמתי של השכל.

כאשר נותנים לאמת האלוקית של התורה את כובד-המשקל הראוי בשכל – אפשר להעביר אותה גם ללב. בדרך כלל, גם כאשר

שיעור

שיעור לבנות אולפנת מעלה לבונה

"מסלות בלבבם"

קיצור מהלך השיעור

השנה מתקיים סבב שבתות בו מוזמנים מוסדות החינוך השונים של הרב. בשבת חיי שרה, בשיעור לבנות אולפנת מעלה לבונה, נלמד חלק ממאמר יפהפה של הרבי הריי"צ – ביאור על פסוק חביב עליו במיוחד: **"אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם"**. אמירת המאמר, בשנת תש"ה, היתה קשורה ל"כ' חשון באותה שנה, עם 'סיפור מסגרת' מופלא לדברים, והשיעור של הרב נמסר בסמיכות ל"כ' חשון. אכן, השייכות לתאריכים כאן אינה אלא 'תירוץ' לתוכן העל-זמני המופלא של המאמר – **תיקון המח, הלב והמעשה** שנלמדים מהפסוק הזה. **פרק א** הוא סקירה כללית של הפרק, עם דגש מיוחד על המלה הכללית בתהלים **"אשרי"** שחוזרת בו **שלוש פעמים**, יותר מבכל פרק תהלים אחר. מעבר לתוכן, יש כאן המחשה נאה לאופן הלימוד הראוי, לימוד מלא **חבת תורה** – עוד לפני שנגשים לתוכן המסוים, **'נהנים' ומשתעשעים'** מהפסוקים שמוזכרים בו. **פרק ב** הוא עיקר תורף הדברים – חזרה מעמיקה על חלקי המאמר הנוגעים לפסוק, בו מביא הרבי הריי"צ שלשה פירושים בפסוק ומתרגם אותם **לשלשה אופנים בעבודת ה': תיקון המח** בלימוד המשיג **שהתורה היא העיקר** והשכל האנושי הוא הטפל; **תיקון הלב** על ידי הארת עצם **השכל בתוך הלב**; **תיקון מחד המעשה** בהכרה שרק כאשר מכוונים אליו, לימוד על מנת לעשות, **חידושי התורה הם אמתיים**. המאמר, אותו אמר הרבי הריי"צ בקשר ליום הולדתו של אביו, הרבי הרש"ב, חותם בהסבר הפסוק על **התקשרות לרבי** שדווקא מכוחו אפשר לדעת מה **רצון ה' המיוחד בכל דור** ומה השליחות-המסילה **האישית** של כל אחד ממקושריו. זהו שיעור בו מוסברים עניני 'עבודה' עמוקים – מיסודות החסידות – באופן **פשוט, מובן ומשמח**. אל תחמיצו.

א. תהלים פד – סוד ה"אשרי"

הקדמה למאמר – סיפור מופלא

שבת שלום לכולן. השבוע היה תאריך חשוב

ב"חב"ד – כ' חשון, יום הולדת הרבי הרש"ב. הוא נולד בי"כ חשון כתר"א ונפטר בשנת תר"פ. 25 שנה אחרי שהוא נפטר, בי"כ חשון תש"ה,

לבי ובשרי ירננו אל אל חי". מהפסוק הזה – ומתרגום "כלתה נפשי" כ"תאיבת נפשי", לשון תשוקה חזקה – לומדים בחסידות^א מהי כלה. בע"ה כל אחת כאן תהיה כלה בעתה ובזמנה. על סיום הפסוק, "לבי ובשרי ירננו אל אל חי" יש פיוט בזמירות שבת עם מנגינה יפה – אולי מישהי כאן מכירה.

פסוק ה כאן הוא פסוק שאנחנו אומרים בכל יום שלש פעמים בתפלות שלנו – "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה", אותו צרפו לפרק "תהלה לדוד" שבהמשך.

הפסוק שאחריו הוא "אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם", הנושא העיקרי של המאמר שנלמד. מענין שכתוב כאן "עוז" מלא – יש רק עוד פעם אחת בתנ"ך "עוז" מלא, ב"אשת חיל" שעוד מעט, לפני הסעודה, כולם ישירו, בפסוק "חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועתיה"^ב. בהמשך יש פסוק שאפשר לומר שהוא הכי חשוב בפרק – "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון"^ט – פסוק שמלמד על הליכה נצחית מחיל אל חיל. תמיד צריך להתקדם עוד ועוד.

אחר כך יש עוד פסוק יסודי בחסידות – "כי שמש ומגן הוי' אלהים", פסוק שכל שער היחוד והאמונה בתניא מבוסס עליו. גם הפסוק האחרון בפרק הוא פסוק חשוב שאומרים כל יום בתפלות – "הוי' צבאות אשרי אדם בטח בך", אדם שיש לו בטחון חזק בה'.

"אשרי"

הרבה פעמים מתבוננים במלה לפי ההופעה שלה בריכוז גבוה בקטע מסוים^א. בפרק הזה יש את הריכוז הכי גבוה של המלה "אשרי". ספר תהלים בכלל מתחיל במלה "אשרי"

יש סיפור מופלא^א: הוא התגלה לבן שלו ואמר לו שהיום לכבוד יום ההולדת שלו יש שמחה גדולה בשמים וכל הרביים – הבעל שם טוב, הרב המגיד ממעזריטש, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הצמח-צדק ואביו אדמו"ר המהר"ש וגם הוא עצמו – אומרים מאמר על הפרק שהוא מסיים.

יש מנהג להתחיל כל שנה ביום ההולדת את הפרק של השנה החדשה, לומר אותו בכל יום בשנה^ב, והרביים היו אומרים מאמר על הפרק שסיימו^ג. גם אחרי ההסתלקות מנין הפרקים ממשיך בימי ההולדת^ד, ובאותה שנה הרבי הרש"ב סיים את פרק פד (מספר מיוחד של תיקון הברית)^ה ועל הפרק הזה אמרו כולם מאמר בגן עדן. למחרת גם הרבי הריי"צ אמר מאמר על הפרק הזה לפי מה ששמע בחלום – מאמר מאד חשוב!

דבר ראשון יהודי
צריך להיות
מאושר בחיים!
להיות מאושר
שאני יהודי, שה'
בחר בי, להיות
מאושר שה' נתן
לנו תורה ומצוות

פסוקים מיוחדים בפרק פד

פרק פד הוא פרק מאד מיוחד, עם הרבה פסוקים מוכרים. סך הכל יש בפרק יג פסוקים, כנגד יג מדות הרחמים. נשים לב לכמה מהפסוקים:

אחרי פסוק הכותרת, תוכן הפרק מתחיל "מה ידידות משכנותיך הוי' צבאות" והפסוק הבא הוא "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי'

נרשם (מהזכרון) ע"י איתיאל גלעד. לא מוגה. ליל שבת חיי שרה תשפ"ג – כפ"ח.

א ראה תו"מ דלקמן הערה ד.

ב ראה מאמרי אדה"ז הקצרים עמ' שמא ועוד.

ג ראה אג"ק כ"ק אדמו"ר הריי"צ ח"א עמ' לא.

ד ראה תורת מנחם ח"ב עמ' 206 ואילך וש"נ.

ה שער תקוני עונות פ"ד. ובכ"מ.

ו המאמר בשלמותו נלמד גם בשיעורי ט"ז סיון עד ד' תמוז תשע"ה.

א לקו"ת שה"ש א, א. ובכ"מ.

ב שם פסוק יז.

ג תהלים פד, ח.

ד תהלים פד, יב.

ה ראה מעין גנים ח"א חיי שרה ותולדות.

— לה נאה ויאה להרבות באמירת תהלים, מ"אשרי" עד "הללויה"). זו אחת מנקודות מוסר ההשכל שאפשר לקחת מהשיעור הזה — לומר הרבה תהלים כסגולה לאושר. בפרט פרק פד, עם הריכוז של "אשרי", שייך לאושר. התרגום של "אשרי" הוא "טוביה" — זהו מושג של טוב. טוב הוא גם לאדם עצמו, טוב לו והוא מאושר, והוא גם כח של השפעה¹¹, "טוב לבריות" — יכולת להשפיע את הטוב והאושר הלאה.

שלשה ראשים של "אשרי"

המלה "אשרי" היא אותיות "ראשי"¹², שייכת לראש, אבל יש גם בה משמעות של רגלים. אמרנו שיש 25 פעמים "אשרי" בתהלים — אם מחפשים בתקליטור מוצאים 28, אבל כשעוברים אחד-אחד רואים ששלש פעמים בניקוד אחר, "אשרי"¹³. מה המשמעות של "אשרי"? רגלי, "תמך אשרי במעגלותיך"¹⁴. בכל אופן, רואים שיש משהו במלה "אשרי" שמחבר את הראש והרגלים — נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן¹⁵, וכפי שמדייקים בחסידות "אבל לא באמצען"¹⁶, יש קשר מיוחד בין הראש והרגלים. "אשרי" גם אותיות "רישא" — ראש בארמית. אם בפרק שלנו יש שלש פעמים "אשרי" זהו רמז מובהק לשלשה רישין שבכתר — "רישא דאריך", שבנפש הוא כח הרצון (עליו נאמר "אין לך דבר העומד בפני הרצון" ו"אין לך

טוב לומר

הרבה תהלים
וזו סגולה להיות
מאושר, סגולה
של "אשרי",
שמתאימה
במיוחד לנשים
ובנות

— דבר ראשון יהודי צריך להיות מאושר בחיים! להיות מאושר שאני יהודי, שה' בחר בי, להיות מאושר שה' נתן לנו תורה ומצוות. בדרך כלל ספרי התנ"ך נקראים על שם המלה הראשונה או מלה סמוכה להתחלה — חומש בראשית קרוי על שם המלה הראשונה, חומש שמות על שם המלה השנייה

וכו' — לכן היה מתאים לקרוא לתהלים 'ספר אשרי'. המלה "אשרי" מופיעה בתהלים 25 פעם, כאשר הריכוז הכי גבוה הוא בפרק שלנו — שלש פעמים "אשרי". יש כאן שני פסוקים שמתחילים "אשרי" והפסוק המסיים, "הוי צבאות אשרי אדם בטח בך". אין עוד פרקים כאלה בתנ"ך — בפרק קיט יש שני "אשרי" בתחלת פסוק, אבל אין עוד "אשרי", ויש עוד פרקים עם שני "אשרי"¹⁷ אבל אין אף פרק עם שלשה "אשרי". ספר תהלים מסיים "כל הנשמה תהלל יה הללויה"¹⁸. "הכל הולך אחר החיתום"¹⁹, שמלמד — כפי שדרשו חז"ל — ש"על כל נשימה ונשימה שאדם מעלה צריך לקלס לבוראו"²⁰. אם כן, כל ספר תהלים מתחיל ב"אשרי" ומסיים ב"תהלל יה הללויה" — צריך להיות מאושר ומתוך האושר בא תהלל לה'. הנקודה הזו כתובה בפרק שלנו בפסוק אחד של אשרי והילול — "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה". כתוב²¹ שספר תהלים נאמר בעשרה לשונות של שבת, כאשר בין הלשונות יש גם "אשרי" וגם "תהלה". טוב לומר הרבה תהלים וזו סגולה להיות מאושר, סגולה של "אשרי", שמתאימה במיוחד לנשים

ובנות (בסוד "אשה יראת הוי' היא תתהלל"²²)

נדפס בגליון וישב דאז) - אמירת תהלים של נשים צדקניות היא סגולה ללידת משיח (בן פרציה).

יח בסוד "אמרו צדיק כי טוב" (ישעיה ג, י) - "צדיק" הוא היסוד, כח ההשפעה.

יט נר אלהים (אבולפציא) ד"ה "וכשתחלק הסוד" ועוד.

כ יז, ה; מ, ג; עג, ב.

כא יז, ה.

כב ספר יצירה פ"א מ"ז.

כג ראה תו"ח בראשית כא, ב ובכ"ד.

יב לב, איב; קלז, ח"ט.

יג קג, ו.

יד ברכות יב, א.

טו בראשית רבה יז, ט.

טז פסחים קיז, א.

יז משלי לא, ל. שאר האותיות ב"אשה יראת יהוה" עולות "בן פרציה" (ראה סודותיו בשיעור כ"ח חשון תשפ"ב -

רמזים נפלאים:

הפסוק הראשון, **"אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה"**, שוה 1547 – 7 פעמים 13 פעמים 17 (טוב, סוד תרגום "אשרי", כנ"ל).

גם הפסוק השני, **"אשרי אדם עוז לו בכ מסלות בלבבם"**, הוא כפולת 17, ולא רק שכולו כפולת 17 אלא כל חלק שלו הוא כפולת 17 – **"אשרי אדם עוז לו בכ"** שוה 41 פעמים 17, **ברית מילה** (כל מלה בפני עצמה היא כפולת 17), ו"**מסלות בלבבם**" עולה 36 פעמים 17, **ברית** (בסוד לו צדיקים, שומרי הברית, שעל כל אחד נאמר "אמר צדיק כי טוב"^ט). הכל שייך כאן לתיקון הברית. יחד כל הפסוק עולה 77 פעמים 17 – **מזל** פעמים טוב, למי שיש יום הולדת אפשר לומר את כל הפסוק בתור איחול **מזל טוב** (כתוב בפסוק "עוז" מלא כדי שהגימטריא של כולו תהיה **עז** – חסר – פעמים טוב).

גם הפסוק השלישי, **"הוי צבאות אשרי אדם בטח בכ"**, הוא כפולת 17 – 66 פעמים טוב. ההסתברות לכך היא מאד נמוכה – 1 חלקי 17 בחזקת 3, אם מתייחסים למספר הפסוקים, או 1 חלקי 17 בחזקת 4 (כלומר, 1 חלקי **ברא אלהים**^כ ברבוע, כי **ברא אלהים** עולה טוב ברבוע), אם מתייחסים למספר היחידות שהן כאן כפולות 17.

כאשר מחברים יחד את שלשת הפסוקים הכל הופך לכפולות 13: שלשת הפסוקים יחד עולים 3978 – 306 (**אשה**) פעמים 13 (6.5 פעמים **ברית**), 102 (**אמונה**) פעמים 39 ("הוי אחד"). ממוצע כל פסוק הוא 1326, חותם ברכת כהנים ("הכל הולך אחר החיתום"^{לא}), **"ישא הוי פניו אליך וישם לך שלום"**^{לב}.

עד כאן כמה רמזים כדי לפתוח את הלב (או לסגור את הלב... תלוי למי).

תקיף כרצון^{כד}, **"דישא דאין"**, שבנפש הוא כח התענוג, ו"**דישא** דלא ידע ולא אתידע", שבנפש הוא כח האמונה. על שלשת הראשים האלה אנחנו מדברים הרבה^{כה}. ובהקבלה לפסוקים שבפרק:

"אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה" הוא אושר ותענוג כפשוטו – אושר שבא בהתיישבות בנפש, בתענוג פנימי. הפסוק הבא, "אשרי אדם עוז לו בכ מסלות בלבבם", מתאר את העוז והתוקף של "אין לך תקיף כרצון". הרד"ק קושר ש"אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה" נאמר על

אלה שמתקיים בהם "אשרי אדם עוז לו בכ מסלות בלבבם" – הוא מחבר בין הפסוקים, מלמד שהראש של התענוג מתלבש בראש של הרצון. כך, בשלשת הראשים שבכתב כתוב "תלת רישין... דא לגו דא ודא לעילא מן דא"^{כז} – "דא לגו מן דא" היינו ראש אחד בתוך הראש השני, התענוג מתלבש בתוך הרצון, ו"דא לעילא מן דא" היינו הראש השלישי, רדל"א, שמעל שניהם (כ"דיש גלי"^{כח}, הראש הגלוי שלא מתלבש בראשים האחרונים אלא עומד בפני עצמו). הראש השלישי, העומד בפני עצמו, הוא "אשרי אדם בטח בכ" – הבטחון הוא תכלית האמונה, תוקף האמונה^{כח}.

רמזי פסוקי "אשרי"

בשלשת פסוקי "אשרי" בפרק שלנו יש

כד ראה קונטרס "כללי החינוך וההדרכה" פט"ז. זהר ח"ב קסב, ב.

כה סוד ה' ליראיו ש"א פ"א ובנספח ובכ"ד.

כו זהר ח"ג רפח, ב.

כז תרגום אונקלוס לשמות יד, ח.

כח ראה שיעור כ"ה מנחם אב ע"ז פ"א; אדר"ח אייר ע"ח פ"ג.

כט ישעיה ג, י.

ל בראשית א, א.

לא ברכות יב, א.

לב במדבר, כה.

איך אפשר לאחוז
במה ש"לית
מחשבה תפיסא
ביה כלל"? על
ידי כב אתון
דאורייתא, שהרי
"קודשא בריך הוא
ואורייתא כולא חד"

הכי גרועה בנפש – ה"אויב בלבוש אוהב", כפי שקורא לה הרבי הריי"צ בכללי החינוך וההדרכה^{לה}. הרי אם 'אני צודק', באופן בסיסי, ועשיתי משהו לא בסדר – אני צריך להראות שגם בו אני צודק, להצטדק ולשם כך להצדיק את הדברים הלא-נכונים והלא-טובים שלי. הפסוק, לפי רש"י, מתאר אדם שחושב בדיוק הפוך – הוא חושב באופן בסיסי ש'אולי אני לא צודק, כנראה אני לא צודק', וכל הזמן עושה חשבון נפש איפה אני יכול להשתתף, "ליישר את דרכו".

"אשרי" כאן מתפרש גם מלשון ישר – היושר כאן הוא ליישר את הדרך. כלומר, אני מניח שאני לא צודק, שאני לא בסדר, ואני כל הזמן צריך לתקן את עצמי – ואני לא עצוב מזה, אני שמח. אני לא 'מבסוט' מזה שאיני בסדר, אבל אני מנסה לתקן – עושה תמיד תשובה בשמחה, אני מאושר כשאני מתקן ומיישר את הדרך. זהו פירוש "מסלות בלבבם" לפי רש"י.

המדרש: שבילים בלב

אחר כך הוא מביא את הפירוש של המדרש^{לו}:
 ובמד"ר איתא אשרי אדם עוז לו בך יכול לכל תלמוד לומר מסלות בלבבם אילין דשבילין דאורייתא כבישין בלבבון,
 לפי המדרש ה"מסלות בלבבם" בא לסייג – "אשרי אדם עוז לו בך" מדבר רק במי שיש "מסלות בלבבם", ששבילי התורה כבושים-סלולים בלבבם.

המגיד ממעזריטש: תורת אמת

הפירוש השלישי שמביא הרבי הריי"צ

אני לא 'מבסוט'
 מזה שאיני בסדר,
 אבל אני מנסה
 לתקן – עושה
 תמיד תשובה
 בשמחה, אני
 מאושר כשאני
 מתקן ומיישר את
 הדרך

ב. ד"ה "אשרי אדם עוז לו בך" תש"ה

הדיוקים בפסוק

אחרי ההקדמה הכללית על הפרק נחזור לפסוק עליו המאמר: "אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם". המלה "בך" מתיחסת גם לעצמות ה', ש"לית מחשבה תפיסא ביה כלל"^{לג}, ובכל מקום המלה "בך" רומז גם לכב אתוון דאורייתא. נאמר זאת אחרת –

איך אפשר לאחוז במה ש"לית מחשבה תפיסא ביה כלל"? על ידי כב אתוון דאורייתא, שהרי "קודשא בריך הוא ואורייתא כולא חד"^{לד}. כשנמשיך ללמוד נראה למרות שלא בכל פירושי הפסוק שיובאו במאמר מוזכרת התורה, הרבי הריי"צ קושר כאן את כל הפירושים ללימוד התורה – ל"בך" במובן של כב אותיות התורה. עיקר מה שצריך להבין בפסוק הוא הסיום – "מסלות בלבבם" – ובו מתמקד המאמר שאמר הרבי הריי"צ, שכנראה מתמקד על המאמר ששמע בחלום מאביו או מאחד הרביים שקדמו לו. הרבי פותח את המאמר בשאלה מדוע הפסוק פותח בלשון יחיד, "אשרי אדם עוז לו בך", אך מסיים בלשון רבים, "מסלות בלבבם".

אחר כך הוא מביא שלשה פירושים בפסוק:

רש"י: עבודת תיקון עצמית

והנה רש"י פירש עוז לו בך אשר שם אותך עוז מבטחו, מסלות בלבבם מחשב בלבו מסלות דרכיו ליישר את דרכו,
 המחשבה הפשוטה של רוב האנשים היא 'אני צודק' – באופן בסיסי, המחשבה שלי והדרך שלי צודקת. מהמחשבה ש'אני צודק' אדם מגיע גם למדת ההצטדקות, שהיא המדה

לג הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו"). וראה גם בהתוועדות י"ט כסלו השתא ח"א.

לד ראה זהר ח"א כד, א; ח"ב ס, א; תקו"ז תקו"ו בתחלתו; תקו"כ; תניא פ"ג פכ"ג; לקו"ת נצבים מו, א.

לה בפרק ג.

לו איכה רבה ג, ט.

יראת שמים – שהוא לומד על מנת לעשות, "ללמוד וללמד לשמור ולעשות"^{מג}. הלימוד על מנת לעשות מאמת את החידושים של הלומד, שיהיו חידושים אמתיים. חשוב להדגיש שהלימוד על מנת לעשות נוגע לכל לימוד. גם כשאדם לומד משהו מופשט לגמרי – אפילו דברים שהרמב"ם אומר^{מד} שאפשר להשיג רק בידיעת השלילה, כמו שהוא יזכיר בהמשך המאמר – יש ללימוד איזה "בכך", תורה לשון הוראה^{מה} ומכל לימוד יוצא מעשה כל שהוא. מי שלומד על מנת לעשות – החידושים שלו יהיו חידושים אמתיים.

שלשה אופנים בעבודת ה'

אחרי שהרבי הריי"צ מביא את שלשת הפירושים הוא אומר שבעצם הם שלשה אופנים בעבודת ה'. כשהוא מסביר את שלשת האופנים הוא לא כל כך 'טורח' להסביר איך כל אחד מהם יוצא מאחד הפירושים, ובהשקפה ראשונה גם לא כל כך ברור הקשר בין שלשת האופנים לשלשת הפירושים, אבל כשקצת יותר מעיינים ברור לגמרי איך כל אופן בעבודת ה' קשור לפירוש ממנו הוא יוצא (וכשנסביר את הפירושים ננסה להבהיר זאת).

הוא אומר ששלשת אופני עבודת ה' הם בעצם תיקון של המה, תיקון של הלב ותיקון של המעשה. במושגים השגורים של פנימיות התורה, יש כאן בעצם תיקון של מושכל-מורגש-מוטבע (מ"ראשי" עד "אשרי", בסוד "אשרי" הנ"ל):

תיקון המח – עיקר וטפל

תיקון המח הוא הבחנה בין עיקר לטפל. יש מי שלומד תורה אבל עושה עיקר מהמח שלו – העיקר שאני אבין. אחד כזה צריך הוכחה לכל דבר – 'יש אלקים? תוכיח לי!'. הוא אומר על הדרך הזו ש"יש מי שהוא עובד ה' מתוך

מג אבות פ"ד מ"ה.

מד מורה נבוכים ח"א פנ"ח.

מה זהר ח"ג נג, ב; ספר השרשים לרד"ק שרש י"רה. ובכ"מ.

במאמר הוא פירוש חסידי, של המגיד ממעזריטש – אחד הרביים שאמר מאמר בגן עדן באותו חלום (ואולי מקור הפירוש הוא במאמרו בחלום): והה"מ ממעזריטש נ"ע פי' עוז הוא תורה על פי מאמר חז"ל "אין עוז אלא תורה"^{טו}. בפירוש רש"י בכלל לא מוזכרת התורה, בפירוש המדרש מדובר על "שבילין דאורייתא" ואצל המגיד כבר הכל כאן הוא התורה. ויש כמה בני אדם שאומרים דברי תורה והם דברי רוח,

כשקוראים זאת אפשר לטעות ולחשוב שזו בעיה אם מישהו מחדש בתורה משל עצמו, ואלה "דברי רוח". בוודאי זו לא הכוונה – מותר וצריך לחדש בתורה. אחד מפירושי^{טז} מצות "פרו ורבו"^{טז} הוא שצריך לפרות ולרבות בתורה, "לאפשא לה"^מ, להרבות את התורה ולחדש בה. אדרבא, הגדר של לימוד תורה הוא חידוש בתורה – אם אתה לומד כמו שצריך ודאי יש לך חידושים. אדמו"ר הזקן אומר בתניא^{מא} שלכל

אחד יש חידושים שרק הוא יכול לחדש בתורה והוא חייב לחדש אותם. רק צריך שהחידושים האלה יהיו חידושי אמת, לא דברי הבל ולא חלילה "מגלה פנים בתורה שלא כהלכה" שעליו כתוב ש"אין לו חלק בעולם הבא"^{מב} ר"ל. במה תלוי שהחידושים יהיו חידושי אמת?

אבל מי שיש מסלות השם בלבבו מכווין התורה לאמיתתה, "מסלות השם בלבבו" היינו שיש לאדם

לז שה"ש רבה א, כג.

לח אוצר החיים מצות פו"ר ועוד.

לט בראשית א, כח.

מ זהר ח"א יב, ב.

מא אגרת הקודש כו.

מב אבות פ"ג מ"א.

הגדר של לימוד
תורה הוא חידוש
בתורה – אם
אתה לומד כמו
שצריך ודאי יש לך
חידושים

לימודי חול צריכים ללמוד ככה, לחקור ולאמת ולדרוש הוכחה לכל דבר – אבל זו לא הדרך הרצויה בלימוד התורה

בתורה על הבריאה? הייתי צריך לעשות 'שמיניות באויר' בשביל לפרש את התורה בהתאם למה שאני מבין בשכל. כתוב^{מט} שאין לשער את יראת השמים שהיתה לרמב"ם עצמו, ולכן קשה מאד להגיד שאצלו השכל היה העיקר – ודאי שאצלו התורה היא

העיקר. רק ש"דור דור ודורשיו"^נ – הוא דבר לבני הדור שלו, הנבוכים שעסקו בחקירה והשכל אצלם היה עיקר, ולכן הוא כתב בצורה שתתאים לדור שלו.

מי אמר לא ללמוד מורה נבוכים? רבי נחמן מברסלב^{נד} אסר זאת באיסור חמור – בדיוק בגלל הדבר הזה. מה אומרים בחב"ד בענין? כתוב^{נב} שאצל אדמו"ר הזקן היו שלשה 'חדרים', שלש כתות, לפי הרמות של התלמידים. בשביל להיות בכתה א', ב'חדר ראשון', התנאי היה לדעת היטב ש"ס ופוסקים – לדעת את הנגלה שבתורה. בשביל 'לעלות כתה' מכתה א' לכתה ב', כדי להיות ב'חדר שני', היה צריך לדעת גם קבלה – תלמידי ה'חדר שני' היו בקיאים בכל ספרי הקבלה. ב'חדר שלישי' היו בקיאים גם בכל ספרי החקירה, וידעו חקירה על פי חסידות. כלומר, מי שלמד ב'חדר ראשון' ידע נגלה, ושמע מאדמו"ר הזקן חסידות על הנגלה שהוא כבר יודע – להתקדם. אלה שידעו קבלה – הוא הסביר להם אותה בעומק על פי חסידות, חסידות על גבי הקבלה שהם יודעים. לתלמידי 'חדר שלישי', שידעו חקירה, אדמו"ר הזקן הסביר חסידות על פי חקירה וחקירה על פי חסידות, כמו שלצמח צדק יש ספר שלם שנקרא "דרך אמונה" (או "ספר החקירה"), בו לומדים חקירה על פי חסידות. איך לומדים חקירה על פי חסידות? שאין לי ספק! אני לא שואל על פי

החקירה" – גם זו דרך בעבודת ה', דרך שהיתה מקובלת פעם, בספרי החקירה של הראשונים. ספר החקירה העיקרי והידוע הוא מורה נבוכים, אבל יש עוד ספרי חקירה של עובדי ה' יראים ושלמים. בכל הדורות האחרונים יש פולמוס, האם ללמוד ספרי

חקירה או להמנע מכך. למה? בדרך החקירה ההבנה שלי היא העיקר, ולכל דבר אני צריך לקבל הוכחה. זו לא דרך פסולה – לימודי חול צריכים ללמוד ככה, לחקור ולאמת ולדרוש הוכחה לכל דבר – אבל זו לא הדרך הרצויה בלימוד התורה. שוב, גם בלימוד התורה הדרך הזה נקראת עבודת ה', אבל זו לא הדרך האידיאלית, לא הדרך שצריכה להיות. הדרך שצריכה להיות היא הפוכה – לדעת שהתורה היא אמת, ואני לא צריך להביא את התורה אל השכל שלי אלא להביא את השכל שלי אל התורה.

מה הבעיה בחקירה? שאני סומך על השכל שלי, גם אם הוא לא תואם את התורה. הדוגמה הכי בולטת היא דברי המורה נבוכים לגבי בריאת העולם^{נד}. הרמב"ם במורה נבוכים לקח הרבה מאריסטו. אריסטו האמין בקדמות העולם (והרמב"ם מביא גם את אפלטון, שאמר שהיה חומר קדמון שממנו נוצר העולם) – אבל אנחנו לא מאמינים בקדמות העולם, אנחנו מאמינים שה' ברא את העולם! יתר על כן, אנחנו מאמינים שה' "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"^{נו}, מחדש את העולם בכל רגע "ואל יוציא אדם עצמו מהכלל" שגם אותו ה' מחדש^{נז}. אבל הרמב"ם כותב דבר חריף, שממש קשה לקרוא, שאריסטו מאמין בקדמות בעולם ולכן איננו מקבלים את דבריו, אבל אם הוא היה מוכיח זאת בשכל – היה צריך לקבל את דבריו! איי, מה אעשה עם מה שכתוב

מט ראה זכרונם לברכה (פרלוב) ח"א לכ' טבת ושי"נ.
נ סנהדרין לח, ב; בראשית רבה כד, ב ובמדרשים רבים.
נא שיחות הר"ן רטז ואילך; חיי מוהר"ן תז.
נב לקוטי דיבורים (לה"ק) ח"ב עמ' 285 ועוד.

מו ראה ח"ב פכ"ה.
מז נוסח ברכות ק"ש לתפלת שחרית.
מח ראה תניא פמ"ג.

אני והשכל שלי, הטפל שצריך לחבר לעיקר. אצל מי שזכה להגיע למצב הזה יש את ה"מסלות בלבבם" – התורה היא ה"עוז לו בך", היא הדבר האמת והעיקר, ואני תמיד צריך להתאים את עצמי לפי התורה, ליישר את עצמי לפי התורה. זו דרך העבודה הראשונה, שיוצאת מפירוש רש"י ש"מסלות בלבבם" היינו מי שמחשב לתקן את מסלות לבו ולהתאים אותם ליושר של התורה.

תיקון הלב – הארת אבא ואמא עילאין בלב

הדרך השנייה, לפי הפירוש של המדרש, היא עבודה של תיקון הלב. תיקון הלב הוא באופן של "מח שליט על הלב"¹⁰, ולא רק שהמח שליט על הלב, אלא שהמח מוליד מדות. הכוחות של השכל, חכמה ובינה, הם כמו אבא ואמא ומדות הלב הן כמו הילדים, הבן והבת – אבא ואמא צריכים לקיים "פרו ורבו", להוליד בן ובת¹¹, להוליד אהבה ויראה¹².

איך התהליך הזה עובד בדרך כלל? יש הארה מהשכל במדות. בשכל עצמו יש מדות שבשכל, שהן נטיות של השכל – כמו שלבית הלל יש נטיה להקל ולבית שמאי יש נטיה להחמיר – והנטיות של השכל מאירות במדות של הלב. אבל, אם אדם רוצה לעשות תיקון שלם בלב, לעשות מהפכה גמורה בלב, צריך שהשכל יאיר כמו שהוא בלב – זו המדרגה של "מסלות בלבבם".

נגיד את הנקודה הזו באותיות של קבלה, למי שמבין: בשכל יש שתי מדרגות – יש את פרצופי אבא ואמא עילאין, שהם השכל הטהור, ויש את פרצופי ישראל סבא ותבונה, שהם יחסית כמו המדות שבשכל. בדרך כלל ישראל סבא ותבונה הם שמאירים בלב, שמולידים את המדות, אבל ה"מסלות בלבבם" שכאן, תיקון אמת בלב, הן כשאבא ואמא עילאין כמו שהם

השכל, אלא ברור שמה שהתורה אומרת הוא האמת, והחקירה היא כדי להבין את הדברים ולעמוד עליהם. העיקר הוא השכל של התורה ואלה אני לוקח את השכל שלי.

הלשון לכך במאמר היא "העבודה דתמימות הלב". מהי תמימות? פנימיות ההוד¹³. הוד מוסבר בחסידות תמיד כהודאה על האמת – אני מודה שהשכל של התורה הוא אמת. תמימות הלב אמורה לעשות היפוך יוצרות – מהפכה בהשקפה שלי, מהפכה באוריינטציה של השכל, להכיר שהתורה היא העיקר והשכל

הוא הטפל, הוא צריך להתאים לתורה. הוא לא משתמש כאן בביטוי השגור בחסידות, אבל בדרך כלל מדברים על פשיטות והתחדשות. אצל תשעים ותשעה אחוזים מהאנשים מה שנכון, מה שפשוט, הוא מה שאני תופס בחושים שלי – אני מרגיש את עצמי, אני קיים, השלחן קיים. את הקב"ה אני לא תופס בחושים שלי, רק מתוך הבנה אני מבין שיש ה', אז מציאות ה' היא בשבילי בהתחדשות. שוב, כך אצל

תשעים ותשעה אחוזים מהאנשים, וכל החסידות באה לעשות היפוך יוצרות – שיהיה "אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות"¹⁴. מה שפשוט הוא שה' קיים, האמונה שלי בה' והאמונה שלי בתורה, והספק שדורש התחדשות הוא האם אני קיים והאם העולם קיים. שוב, במלים אחרות מה שכתוב במאמר, הוא שהפשיטות היינו ה' והתורה, הפשיטות היא העיקר, וההתחדשות היא

הרמב"ם כותב
דבר חריף,
שממש קשה
לקרוא, שאריסטו
מאמין בקדמות
בעולם ולכן איננו
מקבלים את
דבריו, אבל אם
הוא היה מוכיח
זאת בשכל – היה
צריך לקבל את
דבריו!

נה זהר ח"ג רכד, א; תניא פי"ב.

נו ש"ע אבה"ע א. ה.

נד ראה תניא פט"ז; לקו"ת שובה סז, א. ובכ"מ.

נג סוד ה' ליראיו ש"א פי"א ועוד.

נד ראה בשעה שהקדימו תער"ב ח"ב עמ' תתקלד ואילך ובכ"ד.

האמת של היסוד היא לא אמת שכלית אלא אמת במובן של מימוש והגשמה – אימות של השכל ואימות של המדות

תיקון הלב ותיקון המעשים. בסיום המאמר הוא חוזר לשאלה בה הוא פתח – למה הפסוק פותח בלשון יחיד, "אשרי אדם עוז לו בכ", ומסיים בלשון רבים, "מסלות בלבבם"? הוא עונה תירוץ, שמאד מתיישב על הדעת כשחושבים עליו – מתיישב גם על ה'חוקר' שבי, מתקבל לי על השכל.

הוא מסביר ש"אדם" הוא אדם המיוחד. מעבר לכך שאדם הוא שם המעלה של המין האנושי, מבין ארבעת השמות אדם-איש-גבר-אנוש^ס, אדם כאן הוא אדם המיוחד. אפשר לקשור זאת למה שכתוב^{סא} שאדם הראשון היה צריך להיות משיח. אחר כך, התיקון שלו הוא בסוד אדם-דוד-משיח, ר"ת אדם^{סב}, והוא "נשמה כללית" – אדם הראשון כלל את כל הנשמות^{סג}; "דוד מלך ישראל חי וקים"^{סד} ודאי כולל את כולנו, כי המלכות-כנסת-ישראל כוללת את כל הנשמות; ואדם הוא גם נשמה כללית. הנשמה הכללית נקראת גם "אתפשטותא דמשה בכל דרא"^{סה}.

האדם המיוחד הזה, הנשמה הכללית, הוא הרבי. הזכרנו בפירוש הראשון את המושגים עיקר וטפל והשתמשנו כדי להבין אותם גם במושגים פשיטות והתחדשות. לאותו ענין יש במאמר עוד צמד מושגים – ברי ושמא. מה הברי ומה השמא? אצל רוב האנשים השכל שלי הוא הברי ומה שאומרים לי – כולל התורה – הוא שמא, צריך לבחון אם נכון או לא נכון. התיקון הוא להפוך את היוצרות, שהתורה תהיה אצלי ברי. **ברי** אותיות **רבי** – רבי הוא הברי, הוא אחד שאצלו התורה היא הברי, היא הפשיטות. מכיון

מאירים בלב. אכן, גם לאבא ואמא עילאין יש מדות – אין דבר שאין בו מדות, כי המדות מאמות את השכל. גם לאבא ואמא עילאין יש מדות – גם לשכל הכי מופשט יש השלכה מעשית, יוצאת ממנו הוראה. במצב של "מסלות בלבבם"

המדות של אבא ואמא עילאין מאירות בלב ומתקנות אותו. בלשון שלו, גם לשכל הסתום, השכל הכי מופשט, מה שנתפס רק בדרך שלילה – יש לו בכך, יש לו הוראה בפועל. המדרגה הזו היא תיקון הלב, ועליה נאמר ש"שבילין דאורייתא כבישין בלבבון" – שבילי התורה כפי שהיא בעצמה, כשכל מופשט, סוללים דרך בתוך הלב, מוליכים ומעצבים את המדות.

תיקון המעשה – אימות השכל

האופן השלישי כאן במאמר הוא תיקון המעשים. כלומר, הלימוד צריך להיות על מנת לעשות – כמו "נעשה ונשמע"^{סז} שהיה ההקדמה למתן תורה. אם אני לומד כמו שצריך, על מנת לעשות, החידושים שלי יהיו אמתיים – השכל שלי לא יהיה עקום.

בנפש האמת היא פנימיות מדת היסוד^{סח}. האמת של היסוד היא לא אמת שכלית אלא אמת במובן של מימוש והגשמה – אימות של השכל ואימות של המדות. האימות הזה, שהוא דווקא על ידי המעשה, על ידי ההגשמה של מה שלומדים – לימוד על מנת לעשות – עושה שהשכל יהיה אמתי.

"מסלות בלבבם" על ידי התקשרות ל"אדם בטח בכ"

עד כאן אות א של המאמר, שמפרשת את הפסוק בפרק פד, בה ראינו את תיקון השכל,

נח שמות כד, ז.

נט ראה סוד ה' ליראין ש"א פי"ב (ובשיעורים בסוד ה' ח"ג שם).

ס לוח "היום יום" ד' אלול.

סא ראה גם הטבע היהודי עמ' קמד-קמה ועוד.

סב ספר הגלגולים פ"א ובכ"ד..

סג שער הגלגולים הקדמה כג; שער הפסוקים בראשית ובכ"מ.

סד ראש השנה כה, א.

סה ע"פ תקו"ז תקן סט (קיב, א). וראה גם זהר ח"ג רטז, ב.

כאן, אבל הוא ממשיך עוד חלק במשפט, שהוא העיקר שרציתי לקרוא:

דעל ידי זה מתקשרים בקשר אמיץ בנשמת הצדיק להנות מאור קדושתו אלה מילים יפות מאד: הסימן להתקשרות בקשר אמיץ לנשמות הצדיק הוא שאתה מקבל הנאה מאור קדושתו. כמו שדברנו על "אשרי", שצריך להיות מאושר, כאן אתה מקבל הנאה מאור קדושתו של הצדיק. ועל ההנאה הזו הוא כותב:

שמעורר רחמי שמים [ווארט יפה, שהנאת האדם מאור קדושת הרבי היא שמעוררת עליו רחמי שמים. ותכלית הרחמים:] להתברך בעבודתם [השליחות שלנו. הברכה שנצליח בשליחות] ולהיות כלים טובים לברכת הוי' [בכל מילי דמיטב, בבני חיי ומזוני רויחי].

רחמי סיום

נסיים בכמה רמזים. מי שרמזים לא מעניינים אותם בכלל יכולה כבר ללכת לעשות קידוש, לומר "אשת חיל"...

קודם כל, נחשב כמה עולה "עוז לו בך" – 141, בגימטריא מצוה. אחר כך, המלה "מסלות" בגימטריא מצוה, לשון רבים. יש כאן מצוה בלשון יחיד ואחר כך מצוה בלשון רבים, כמו "אדם עוז לו בך" בלשון יחיד ואחר כך "מסלות בלבבם" בלשון רבים. צריך לפרש באותו אופן, שיש מצוה אחת שכל המצות תלויות בה, נמשכות אחריה. הדוגמה לכך היא בפרק לג בתניא, שם מוסבר שלפעמים לאדם אין כח לקיים את כל המצוות, אבל "בא חבוקק והעמידן על אחת, שנאמר 'וצדיק באמונתו יחיה'^{טז}" – על ידי קיום מצות האמונה האדם קם כתחית המתים ממש ויש לו כח לקיים את כל המצוות. "עוז לו בך" בתור מלה שוה גם מאמין – מצות האמונה, "אנכי הוי' אלהיך"^{טז}, הדבור הראשון ששמענו

שהתורה היא הברי אצלו – אני יכול להתקשר אליו ולסמוך עליו, לקבל ממנו הדרכה של ברי. הרבי הזה הוא ה"אדם עוז לו בך" – אדם שכל מבטחו הוא "בך", בעצמות ה' ובתורה הקדושה. ה"אדם עוז לו בך" עושה "מסלות בלבבם" – מסלות בלבותיהם של מי שקשור אליו. על כך כתוב "אשרי" – "אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם". הדבר הכי טוב ומאושר עבור האדם הוא לדעת את השליחות שלו. כאשר הרבי עושה "מסלות בלבבם" של כל המקושרים אליו הם יכולים לדעת את השליחות שלהם, למצוא כל אחד את המסלה המיוחדת לו.

בעצם, "מסלות בלבבם" היינו לדעת מה ה' רוצה ממני. אם הרצון של ה' היה קבוע, אותו דבר תמיד, אולי לא היה צריך רבי. אבל הרצון של ה' משתנה מדור לדור, "דור דור ודורשיו" – הרצון של ה' משתנה מדור לדור, כך לפי התפיסה שלנו, ובשביל לדעת מה ה' רוצה בדור הזה, מה ה' רוצה עכשיו, צריך להיות קשור לרבי בכל דור. שוב, ה"אדם עוז לו בך" הוא הרבי, האדם המיוחד, והוא עושה "מסלות בלבבם" של כל מי שקשורים אליו והולכים בעקבותיו – פירוש מאד מתיישב על הדעת.

הנאה מאור קדושת הצדיק

עד כאן אמרנו את הרוב בעל פה. רק נקרא מתוך הנדפס את המשפט האחרון לגבי הרבי שעושה מסלות בלב:

והוא הפועל מסלות בלבבם לשון רבים לרבים ההולכים בעקבותיו בעבודת ה' בלימוד התורה ובקיום המצות שעל ידי זה מבררים את הדברים הגשמי' ופועלים ועושים מכון לשבתו ית' זהו החלק הראשון של המשפט, שמסביר שהעיקר והתכלית כאן הם "דירה בתחתונים"^{טז}, כאשר הצדיק הוא בדיוק לפי הדור, "דור דור ודורשיו", והוא מלמד איך לעשות את הברירה שה' רוצה בכל דור. לכאורה, היה אפשר לעצור

טז חבוקק ב.ד.

טח מכות כד, א.

טט שמות כ, ב.

סו נתחומא נשא טז; תניא פל"ו.

לימוד אמת, עם חידושים אמתיים, בהליכה "מחיל אל חיל", הכל בלימוד על מנת לעשות – ושיתקיים גם "נכספה וגם כלתה נפשי", הסוד של הכלה, שכל אחת כאן תהיה כלה נאה וחסודה.

מה' – ומכך באים לקיום וכל המצוות. עד כאן, שבת שלום. [הבנות רוצות ברכה!] קודם כל ברכה לך ליום ההולדת. ברכה לכל הבנות שהלמוד יהיה

הַלּוּמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לְדָרֶךְ

- ◆ ספר תהלים מתחיל ב"אשרי" ומסיים ב"הללויה" – יהודי צריך להיות מאושר ומתוך האושר להלל את ה' – "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה".
- ◆ אמירת תהלים היא סגולה לאושר – סגולה מיוחדת ל"אשה ידאת הוי' היא תתהלל".
- ◆ "אשרי" הוא כח חבור מ"ראשי" עד "אשרי"-רגלי.
- ◆ שלשת פסוקי "אשרי" בפרק פד הם כנגד ג רישין שבכתר: "אשרי יושבי ביתך" כנגד רישא דעתיק (תענוג), "אשרי אדם עוז לו בך" כנגד רישא דאריך (רצון) – "דא לגו מן דא" – ו"אשרי אדם בטח בך" כנגד רישא דלא ידע ולא אתידע (אמונה), "דא לעילא מן דא".
- ◆ "אשרי אדם עוז לו בך" היינו התקשרות לעצמות ה' על ידי התורה.
- ◆ המחשבה ש'אני צודק' מובילה להצטדקות – המדה הכי גרועה בנפש.
- ◆ האדם המתוקן מניח ש'איני בסדר', מתאמץ תמיד ליישר את דרכו ומאפשר מכך.
- ◆ חידושי תורה הם חלק מגדר לימוד תורה – ללומד כראוי מתחדשים חידושים.
- ◆ חידושי-אמת תלויים בלימוד על מנת לעשות (ואחרת עלולים להתחדש דברי הבל והוראת פנים בתורה שלא כהלכה).
- ◆ בדרך החקירה השכל הוא עיקר והנלמד הוא טפל – ולכן כל דבר דורש הוכחה – אך בלימוד תורה ראוי שהתורה תהיה עיקר והשכל טפל ("אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות").
- ◆ בלימוד חקירה לפי חסידות אין ספק – התורה היא אמת והחקירה מקרבת אליה את השכל.
- ◆ תמימות הלב עושה היפוך יוצרות בין הפשיטות וההתחדשות בנפש האדם.
- ◆ שלמות תיקון הלב היא שמדות השכל הטהור (המדות דאו"א עילאין) מאירות בלב – מסילות-התורה עצמה כבושות בלב (ולא רק "מח שליט על הלב" או שנטיות השכל – ישסו"ת – מולידות מדות בלב).
- ◆ אימות השכל והרגש – מימוש והגשמה שלהם במעשה – מבטיחים חידושי אמת.
- ◆ "אדם עוז לו בך" הוא הרבי הסולל "מסלות בלבבם" של מקושריו.
- ◆ אצל רבי האלקות והתורה הן ברי ולכן נתן ליטול ממנו עצה טובה.
- ◆ תכלית האושר היא הכרת השליחות-המסילה האישית.
- ◆ רצון ה' הפרטי מכל דור הוא שונה וכדי לדעתו זקוקים לרבי.
- ◆ סימן להתקשרות הוא הנאה מאור קדושת הצדיק והיא מעוררת רחמי שמים וכלי לכל הברכות.

שיעור

לוח "היום יום" יט שבט

אמונה, ידיעה ועבודה

קיצור מהלך השיעור

אשתקד לימד הרב קטעי 'עבודה' רבים בלוח "היום יום". אחד מפתגמי "היום יום" עוסקים **במצות עשה הראשונה** לפי הרמב"ם – "יסוד היסודות ועמוד החכמות" של **ידיעת ה'**. העיון בדברי הרבי הרי"צ על הרמב"ם מגלה יסוד עמוק שהרמב"ם רומז אליו בפתיחת חיבורו – **כל התורה** כולה היא בגדר 'עבודת ה'', כך צריך להסתכל על **כל פסוק** ובוודאי על **כל מצוה**. לכן, גם את התכונות שנמצאות אצל יהודי **בטבע ראשון**, כמו אמונה פשוטה ולב תמים, צריך להפוך למצוה שיש בה **'עבודה'**, "דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם". המבט הזה על 'הרמב"ם החסידי' מתפרסם כעת לרגל **הילולת הרמב"ם** שחלה השבוע (ויש בו גם שייכות לשמות אהיה והוי' שבפרשת השבוע).

מהאמונה בה' לידיעת ה'

נחזור על הדברים בפרטות ונוסיף הערות: מצות עשה הראשונה, ובל' הרמב"ם "לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל נמצא כו' וידיעת דבר זה מצות עשה, וכמו שכתוב 'אנכי הוי' אלהיך'",

במשנה תורה, שנכתב בלשון הקדש, כתב הרמב"ם שהמצוה היא "לידע". לעומת זאת, בספר המצוות^א, שנכתב בערבית, התרגום הרווח

נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי ח"י טבת תשפ"ב - טלפנית.

א סהמ"צ להרמב"ם מ"ע א.

בלוח "היום יום" יט שבט כתוב: מצות עשה הראשונה, ובלשון הרמב"ם "לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל נמצא כו' וידיעת דבר זה מצות עשה, וכמו שכתוב 'אנכי הוי' אלהיך'", היא מצות המוח והשכל, והיינו דהגם דכל אחד ואחד מישראל הוא מאמין בה' באמונה פשוטה ולבבו תמים עם ה', חובת המוח והשכל להביא אמונה זו בידיעה והשגה, וזהו "לידע שיש שם מצוי ראשון", ער זאָל דאָס וויסען בהשגה והבנה דוקא, וכמ"ש "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם", וכתוב "וידעת היום וגו'".

תמיד אומרים שבספר המצוות הרמב"ם עדיין מאמין, אבל בספר היד הוא כבר יודע - זהו איזה מעבר מקטנות לגדלות

הפתגם כאן בלוח "היום יום" מסיים בפסוק "וידעת היום וגו'"^ט. לכאורה, על פי פשט, בפסוק "וידעת היום" יש יותר משמעות של מצוה לדעת את ה' – למה הרמב"ם לא מביא אותו כמקור למצוות ידיעת ה'? איך בכלל לומדים מצוה מ"אנכי הוי' אלהיך", דיבור שלא נאמר בלשון ציווי? ידועה כל האריכות

של אדמו"ר הצמח-צדק ב"מצות האמנת אלקות" בדרך מצותיך, שיש הרבה ראשונים – כמו הבה"ג והרס"ג – שלא מונים מצוה זו כלל, כי אמונה היא לא מצוה. כמו שה' הוא "מצוי ראשון" כך האמונה אצל כל יהודי היא בחינת "מצוי ראשון", טבע ראשון, שלא צריך להוכיח וממילא גם אינו מצוה. עוד מעט, כשנגיע לפסוק "וידעת היום" בפתגם "היום יום", נסביר גם את הסוד הזה – איך לומדים מ"אנכי הוי' אלהיך" שיש בכלל כזו מצוה.

מהכתר אל המוחי

אחרי לשון הרמב"ם במצוה הראשונה ממשיך כאן הפתגם ומחדד את מהות מצוה זו: היא מצות המוח והשכל,

למה צריך לומר שני דברים, "מוח" ו"שכל"? אפשר לחלק שמח היינו "חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו"^י, חכמה שהיא עיקר המח, אבל עיקר השכל הוא דווקא בינה^{יא}. אמנם בשכל יש גם משמעות של הסתכלות^{יב}, "לאסתכלא ביקרא דמלכא"^{יג} – שלכאורה שייכת לראיה של החכמה^{יד} – אבל התבוננות במשהו היא גם

הוא שהמצוה היא "להאמין"^{יב}. תמיד אומרים^{יג} שבספר המצוות הרמב"ם עדיין מאמין, אבל בספר היד הוא כבר יודע – זהו איזה מעבר מקטנות לגדלות. המעבר מאמונה לידיעה, מקטנות לגדלות, הוא על דרך המעבר משם אהיה לשם הוי', כפי שלמדנו לאחרונה^{יד} – שם אהיה שייך לאמונה (והרמז:

אמונה במספר קטן שוה אהיה) ושם הוי' שייך לידיעה^{יז}.

המעבר לידיעה בולט כאן גם בכינוי שנותן כאן הרמב"ם לה'. הוא קורא לה' "מצוי ראשון", כבר הגדרה אחרת מלומר 'אלקות' בכלל. לא מתאים לומר ש'אני מאמין במצוי ראשון' – כל הביטוי "מצוי ראשון" הוא ביטוי של פילוסופיה, של חקירה. ב"מצוי ראשון" יש משמעות של השתלשלות, סדר של עילה ועלול בו יש ראשון ויש שני וכך הלאה – אחרי שהוא "מצוי ראשון", כותב הרמב"ם, הוא גם "ממציא כל נמצא". רואים כאן שהראש של הרמב"ם הוא השתלשלות – בקבלה זהו הראש של קבלת הרמ"ק^{יח}.

המקור של הרמב"ם למצוה הראשונה, מצות ידיעת ה', הוא הפסוק "אנכי הוי' אלהיך"^{יט}.

ב אכן, כבר העיר ר' חיים העליר שאת המלה המקורית בערבית ניתן לתרגם גם כמובן של ידיעה – ואכמ"ל.

ג ראה מבוא לאמונה ומודעות הערה ד.

ד ראה מדור קדושת לוי בגליון שמות תשפ"ב (וגליון אביטה: נפלאות שמות תשפ"ג).

ה ראה הושע ב, כב (וכן שמות ו, ז; י, ב; טז, יב ועוד).

ו ורמז יפה: "מצוי ראשון" עולה 703, המשולש של יחידה, שהוא "ישמח משה", משה-משיח. "מצוי ראשון" ועוד שם הוי' – שם העצם, שאמרנו בפנים שהוא גם שם הדעת, שם הידיעה – עולה 729, זך ברבוע, 9 בחזקת 3, 3 בחזקת 6 (עם כל הרמזים ושמות הקדש בקבלה ששויים למספר הזה, כמבואר בכ"ד).

ז מאמר "השפלות והשמחה" ממו"ה ר' אייזיק מהומיל פע"ב. מבואר בספר הטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" עמ' מה ואילך; בעתה אחישנה פ"א. ובכ"מ.

ח שמות כ, ב. רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"א ה"ו.

ט דברים ד, לט.

י הקדמת תקו"ז ז, א ("פתח אליהו").

יא ראה תניא פ"ח.

יב מאירת עינים לר' יצחק דמן עכו על שמות ג, יג (ומפורש שם על חכמה).

יג זהר ח"א קצט, א.

יד ראה תניא פ"ג. זהר ח"ב קלד, א. ועוד עיין בלקו"ב לשער היחוד פ"א (קנד, ב ואילך).

בין נצח והוד^{כב}, "תרין פלגי גופא"^{כג}. אברהם מצטיין בתמימות דווקא אחרי ברית המילה, שבעקבותיה הוא מתהלך לפני ה', הרצון שלו מוליך את ה', כידוע בחסידות^{כד}. רואים שהלב התמים עם ה' הוא ההולך לפני ה'. כשם שאנו "מאמינים בני מאמינים"^{כה}, יורשים מאברהם אבינו את האמונה, כך אנו יורשים ממנו את תמימות הלב.

בכל אופן, "חובת המוח והשכל" – החכמה והבינה – להביא את האמונה שבכתר לידיעה והשגה, לא להסתפק בתמימות. בדרך כלל השגה היא בינה^{כו}, כמו השגה והבנה. כאן הביטוי הוא "ידיעה והשגה", על דרך "אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת"^{כז}. ידוע^{כח} **שדעת** ועוד **בינה** שוה **ישראל** – "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"^{כט} – צריך להביא זאת בידיעה והשגה, דעת ובינה.

וזוהו [שלא כותב כאן להאמין, אלא מגדיר המצוה לידע]: "לידע שיש שם מצוי ראשון", ער זאָל דאָס וויסען [שידע זאת] בהשגה והבנה דוקא, כאן הוא אומר "השגה והבנה", שני מושגי בינה מפורשים.

פסוקי ידיעת ה'

בסיום מובאים כאן, בנוסף לפסוק שמביא הרמב"ם כמקור למצוה, עוד שני פסוקים: וכמו שכתוב "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב

כב כנודע אצלנו בסוד פרצוף כינוי הצדיק בתנ"ך (ראה מעין גנים ח"ד עמ' קלט הערה לז; שיעור אור לכ' חשון תשע"ד ועוד) – חסיד בחסד, ירא בגבורה, ישר בתפארת, נאמן בנצח (כאמור במשה רבינו, שמדתו נצח, "בכל ביתי נאמן הוא"), תמים בהוד, צדיק ביסוד וענו במלכות.

כג זהר ח"ג רלו, א (ברע"מ); ע"ח שכ"ז (ע"מ) פ"א.

כד ראה גם הטבע היהודי עמ' כא, רכגרכה וש"נ.

כה שבת צז, א; שמות רבה ג, יב; תנחומא שמות כג.

כו ראה סידור עם דא"ח ד"ה "הללו אל בקדשו" (ע, ג). ובכ"מ.

כז אבות פ"ג מי"ז.

כח ברית כהונת עולם מאמר "אור פני מלך" פ"ד; מאמר "הסתר אסתיר" פמ"ט. בכתבי רמ"מ משקלוב ריביו מקומות.

כט דברים ו, ד.

הסתכלות, "עמוד והתבונן נפלאות אל"^{טו}. אפשר לומר שהשכל הזה הוא החכמה שבבינה, "חכם בבינה"^{טז}. בכל אופן, אפשר להסביר בכללות שמח ושכל הם כנגד חכמה ובינה.

והיינו דהגם דכל אחד ואחד מישראל הוא מאמין בה' באמונה פשוטה ולבבו תמים עם ה', חובת המוח והשכל להביא אמונה זו בידיעה והשגה,

ה"מאמין" של כל אחד הוא בכתר – בכתר, העל-מודע, לא שייך לצוות בכלל. ציוויים הם במודע, בו אפשר לשלוט וחייבים לקיים. אמונה היא בעל-מודע – אף על פי שאפשר להביא אותה למודע, לחשוב שאני מאמין, להתבונן בכך, כמו שכתוב בפרק לג בתניא, בשרשה ומקורה היא באה ממקום שאינו בגדר מצוה.

את האמונה הפשוטה

כאן הוא מחבר לתמימות

הלב ("ולבבו תמים עם

ה") – אלה שני דברים שתלויים אחד בשני, האמונה שבכתר והתמימות שבהוד^{יז}. הרבי הקודם מאד אוהב את החיבור שלהם, כמו שרואים בעוד קטעים בלוח "היום יום"^{יח}. הרבי הקודם הולך "לשיטתיה". החבור הזה מזכיר את האמור באברהם אבינו, המאמין הראשון^{יט}, "ומצאת את לבבו נאמן לפניך"^כ ו"התהלך לפני והיה תמים"^{כא} (הקשר בין נאמן ותמים הוא הקשר

טו איוב לז, יד.

טז ספר יצירה פ"א מ"ד.

יז ראה גם ריש מאמר "אמונה ובטחון" בספר לב לדעת.

יח ראה "היום יום" לה' טבת (שנלמד בשיעור מוצאי ה' טבת תשפ"ב).

יט שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).

כ נחמיה ט, ח.

כא בראשית יז, א.

כשם שאנו

"מאמינים בני

מאמינים", יורשים

מאברהם אבינו

את האמונה, כך

אנו יורשים ממנו

את תמימות הלב

טבת^{לד} – שלמדנו בארוכה^{לה} – הוא גם מצטט אותו באותו אופן, אבל שם עיקר הווארט הוא שלא די בהשכלה וכל השכלה חייבת להגיע לעבודת הלב. כאן, לעומת זאת, הדגש הוא דווקא על הידיעה וההשגה, ולא על הלב.

כל התורה היא עבודת ה'

נראה לי עכשיו שאפשר לענות על כל השאלות ולהסביר את הכל בחדא מחתא:

הקטע כאן הוא בעצם

תוספת חשובה ל"היום יום" של ו' טבת, שהוא יסוד היסודות של חסידות חב"ד בכלל ושל הרבי הריי"צ בפרט – שתכליתה של כל השגה היא להגיע לעבודת ה' בפועל. צריך לומר שגם הרמב"ם סבור, כמו החסידות, שכל מצוה בתורה היא עבודת ה'. זו הנחת היסוד – ששום דבר הוא לא רק 'השכלה' או 'עשייה' חיצונית בלבד, בהכל יש 'עבודה'. מאיפה לומדים שכל התורה כולה היא עבודת ה'? דווקא מהדבור הראשון של עשרת הדברות – "אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", "עבדי הם ולא עבדים לעבדים"^{לז}. זו הכותרת שאומרת שכל מה שיבוא בהמשך הוא עבודת לקב"ה, ומכאן אפשר ללמוד שגם הדיבור "אנכי הוי' אלהיך" עצמו הוא עבודת (אף שאינו בלשון ציווי).

מה ההבדל בין אמונה לדעת? אמונה היא לא עבודה, לא קבלת עול, כי כתוב שאפשר להאמין ולהיות "גבא אפום מחתרתא קריא"^{לח} – אפשר

לד. וזה לשונו:

כתיב דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם, כי כל ענין ידיעה והשגה אפילו בענינים היותר עמוקים, צריך לבוא בעבודה, היינו פעולת דבר בבירור וזיכור המדות והתקשרות פנימית הנקרא בלשון החסידות עבודה.

לה שיעור ח' טבת תשפ"ב – נדפס בגליון יחיא דאז. לו בבא קמא קטז, ב. ובכ"מ. וראה של"ה "עשרה מאמרות" מאמר שלישי ומאמר רביעי (א) ו"תורה אור" משפטים ב (ועוד) ברמיזת דרשה זו בדיבור הראשון. לו ברכות סג, ב (ע"פ גירסת העין יעקב).

גם הרמב"ם

סבור, כמו החסידות, שכל מצוה בתורה היא עבודת ה'. זו הנחת היסוד – ששום דבר הוא לא רק 'השכלה' או 'עשייה' חיצונית בלבד, בהכל יש 'עבודה'

שלם", וכתוב "וידעת היום וגו'". המקור של הפתגם הוא במאמר הראשון שאמר הרבי הריי"צ בפעם הראשונה שהיה בארצות הברית^{לז}. על המאמר שם יש הערה של הרבי, בה הוא שואל למה הרבי הריי"צ מקדים את הפסוק "דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם"^{לא}, שהוא פסוק שאומר דוד המלך לשלמה, פסוק בכתובים, לפסוק המפורש בתורה "וידעת היום". הרבי מחדד את השאלה מכך

שבספר התניא^{לב}, בנוגע ל"מצוה רמה^{לג} ונשגבה" (ש"עולה על כולנה" ו"מביאה ללב שלם") לדעת את סדר השתלשלות, גם מובאים שני הפסוקים האלה – ושם הם לפי הסדר שלהם בתנ"ך, קודם כל "וידעת היום והשבת אל לבבך כי הוי' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" ואחר כך "דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה". מעבר לסדר הפסוקים, צריך גם להבין מדוע בכלל נדרשים כאן שני הפסוקים.

יש עוד שאלה שכבר הזכרנו קודם, שאלה על הרמב"ם, שהרבי לא שואל: למה הוא לומד את מצות ידיעת ה' מ"אנכי הוי' אלהיך" ולא מהפסוק המפורש "וידעת היום וגו'?"

ועוד קושיא שהרבי לא שואל: המצוה היא לידע את ה' (ולא רק להאמין בו). אם כן, מדוע כשהרבי הריי"צ מצטט את הפסוק "דע את אלהי אביך" הוא מוסיף את המלים "ועבדהו בלב שלם" (ולא עוצר אחרי הידיעה, כמו שבפסוק "וידעת היום" הוא לא ממשיך "והשבת אל לבבך"?). הרבי הריי"צ אוהב את הפסוק הזה, ובפתגם של ו'

ל ד"ה "השקיפה" תרפ"ט.

לא דברי הימים"א כח, ט.

לב תניא קו"א ד"ה "להבין מה שכתוב בפע"ח, (קנו, ב).

לג כן הוא על פי לוח התיקון.

את האמונה צריך להביא לדעת, לידיעה והשגה בדרך של עבודה, ואת התמימות של הלב הנאמן צריך להפוך לעבודה של "ועבדהו בלב שלם"

והשבת אל לבבך" הלב הוא יותר בינה – לא כתוב שם שצריך 'עבודה' בלב, אלא שצריך להשיב את הידיעה אל הלב, להבין ולדעת לעומק ש"הוי' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד".

מצות "וידעת היום" היא "מצוה רמה ונשאה" של בעלי גדלות מוחין – "והשגת המציאות הוא להפשיט מגשמיות וכו'" (שגם היא "מביאה ללב שלם כו' שהוא העיקר", אבל מצד עצמה היא בעיקר השגה ולא "עבודה שבלב"). מצוה של גדלות מוחין היא יחסית 'מצוה של צדיקים', לכן הרמב"ם – שמונה 'מצוות של בניונים', השוות לכל נפש – לא מונה אותה במנין המצוות.^{מא}

התירוץ של הרבי בהערה למאמר הוא שכאשר עוסקים בידיעת סדר השתלשלות יש להקדים את הפסוק "וידעת היום" וכאשר עוסקים בידיעת ה' יש להקדים את הפסוק "דע את אלהי אביך", לפי מה שאמרנו כרגע יש כאן 'תוספת יוקר' – זהו לא רק הבדל בנושאי הפסוקים אלא באופי הידיעה, בידיעת סדר השתלשלות מודגשת יותר ההשכלה ובידיעת ה' עצמו מודגשת העבודה. אכן, אחרי שברור כי הידיעה צריכה להביא לעבודה, "דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם", מוסיף הפסוק מן התורה שעל הידיעה להיות בהירה כיום – כפירוש החסידות ל"וידעת היום"^{מב} – ואז היא תביא לעבודה אמיתית בלב "והשבת אל לבבך" באופן של "ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה". עד כאן הקטע הזה ב"היום יום" – קטע שהופך את הרמב"ם ל"חסיד"י מאד... ומצטרף לקטע הקודם על "ועבדהו בלב שלם" ולעוד קטעים על אמונה ותמימות.

מא בתניא שם כתוב ש"היא מצוה אחת מתרי"ג", וראה זהר ח"א יב, א (הובא במצודת דוד לרדב"ז מצוה א), סמ"ק מצוה א, סמ"ג מ"ע ב, ספר חרדים פ"ט סעיף כב ובביאור הרי"פ פערלא לספר המצות לרס"ג מנין עשה סימן ג ס"ו.

מב ראה רשימת סיפורים (תשורה לנגס תשע"ו) עמ' 49 ובכ"מ.

להאמין באמונה פשוטה, כמו יהודי פשוט, וגם לגנוב באותו זמן. אין באמונה לכשעצמה את העול-מלכות ואת העבדות. כדי להדגיש שגם מצות ידיעת ה', שהיא המצוה הראשונה בתורה לפי הרמב"ם, אינה השכלה מופשטת אלא היא לשם 'עבודה'^{לח} – כל עבודת ה' היא לשם עבודה בכלל – הוא לומד אותה דווקא מהפסוק "אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים".

קודם הוא אמר שכל יהודי בטבעו מאמין בה' ולבבו תמים עם ה', אך אין להסתפק במה שקיים בדרך ממילא – הכל צריך להיות בדרך עבודה. את האמונה צריך להביא לדעת, לידיעה והשגה בדרך של עבודה, ואת התמימות של הלב הנאמן צריך להפוך לעבודה של "ועבדהו בלב שלם".

הבנת הלב וידיעת הלב

לאור זאת מובן גם למה כשמצטטים את הפסוק "דע את אלהי אביך" צריך להוסיף "ועבדהו בלב שלם" – תכלית הידיעה היא עבודה והידיעה עצמה היא בדרך של 'עבודה'. זו גם הסבה להקדים את הפסוק הזה לפסוק "וידעת היום", בו הידיעה היא יותר מצוה של שעשוע – מצוה 'להשתעשע' בהשכלה של ידיעת סדר ההשתלשלות, כמו שכתוב בקונטרס אחרון. בפסוק הזה, למרות שמוזכר הלב בהמשך, לא מודגשת העבודה – לב יכול לבטא "עבודה שבלב"^{לט} אבל יכול לבטא גם "בינה לבא"^מ (לעומת "חכמה מוחא"). בפסוק "וידעת היום

לח אותיות דע משותפות לשרש ידע ולשרש עבד – דווקא ידע מביא לעבודה בפועל (בסוד "בכל דרכיך דעהו" – אותיות עבודה).

לט תענית ב, א.

מ הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

הַלֹּמֵד עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לְדֹרֶךְ

- ◆ המעבר מאמונה לידיעה – מעבר מקטנות לגדלות – הוא על דרך המעבר משם אהיה לשם הוי'.
- ◆ אצל כל יהודי האמונה היא בגדר "מצוי ראשון" שלא צריך לצוות עליו.
- ◆ האמונה היא בכתר העל-מודע – בו לא שייך צווי – והמצוות מתחילות מהמודע.
- ◆ את האמונה שבכתר יש להביא לידיעה והשגה במוחין.
- ◆ מאברהם אבינו, "ראש כל המאמינים" לו נאמר "והיה תמים" והתקיים בו "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", אנו יורשים טבע של אמונה פשוטה ולב תמים עם ה'.
- ◆ כל התורה היא 'עבודה', כפי שנלמד מהדיבור הראשון של ה' – "אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", "עבדי הם ולא עבדים לעבדים".
- ◆ אמונה טבעית לא מחייבת 'עבודה' וקבלת-עול.
- ◆ את האמונה הטבעית צריך להביא לידיעה ואת הלב התמים צריך לשעבד לעבודת "ועבדהו בלב שלם".
- ◆ "וידעת היום והשבת אל לבבך" היא 'מצות הצדיקים' של השגה והשכלה בסדר השתלשלות (בהתבוננות "בינה לבא") ו"דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם" היינו המצוה השווה לכל נפש של ידיעת ה' ועבודתו ב"עבודה שבלב".

ניגון

522 | כ"א שבט תשפ"ב

5

9

14

אבות ובנים

מצרימה וכו' שהיה לו צער בבואו למצרים. כמו כן בישראל כאשר הקריב פרעה. והבן.

עוד שם [במדרש] באברהם כתיב 'ויהי כבוא אברהם מצרימה', ובישראל כתיב 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה'. דהיה קשה להמדרש, שהיה לכתוב 'ויהי כבואם מצרימה', לזה דרש שבא הפסוק ללמד, דהנה ידוע שמצרים מקום טומאה ואופל, והוה אמינא, כשירד אברהם אבינו ע"ה למצרים שנפל ח"ו ממדריגתו, לזה אמר, באברהם כתיב ויהי כבוא אברהם בשם של אדם דבק נשמתו וחיותו כידוע. והיינו באברהם כתיב ויהי כבוא אברהם, כלומר, בקדושתו ובמעלתו, כמו כן בישראל ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. והבן.

מעשה אברהם סימן לבנים

הכלל הגדול "מעשה אבות סימן לבנים" הוא היחס בין ספר בראשית לספר שמות. בראשית הוא ספר האבות ושמות הוא ספר הבנים, וכך ספר בראשית הוא סימן לספר שמות. והרמז:

בראשית באתב"ש (**שגתבמא**) = **שמות**.

בפרט, הכל נכלל באברהם אבינו הראשון, שמתחילת דרכו "לך לך" כל הליכותיו הן "לכבוש את הדרך" לפני בניו בספר שמות. וכן יציאת מצרים (עיקר ספר שמות) רמוזה בפירוש באברהם: אברהם בא למצרים ועולה משם ברכוש גדול ובני ישראל "באים מצרימה" ויוצאים משם ברכוש גדול. "מעשה אבות,

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו.

אומר רבי שמחה בונים: ואלה שמות... וא"ו מוסיף על ענין ראשון, פירוש, על הראשונים. כי השמות הם הנשמות, כמו ואלה שמות עם מספר ח' אותיות בגימטריא נשמות, וירידתם היא עליתם, ומכח זה היה ל"ב שבטים עליה רב מכח שבאו למצרים. ודו"ק.

הירידה למצרים היא לצורך עליה, וזהו "ואלה שמות... הבאים מצרימה" – הנשמות (שמות) באו למצרים כדי לעלות. בירידה גופא יש את כח העליה, "ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין"^א – ישראל נגאלו בזכות שלא שינו את שמם, דהיינו שהשם הנשמה נשאר בתוקפו.

אברהם ישראל

במקום נוסף מביא רבי שמחה בונים את הפסוק "ואלה שמות", בפרשת לך לך, וזה לשונו שם: במדרש... אמר הקב"ה לאברהם אבינו צא וכבוש את הדרך לפני בניך. את מוצא כל מה שכתוב באברהם כתיב בבניו... באברהם כתיב 'ויהי כאשר הקריב, בישראל כתיב 'ופרעה הקריב'. כי מעשה אבות סימן לבנים... ביאורו, דכמו באברהם כתיב ויהי כאשר הקריב לבא

נערך ע"י יוסי פלאי מרשימת הרב ט"ו טבת תשפ"ג.
א - ויקרא רבה לב, ה.

בזכות זה גופא שעמד בנסיון לא להרהר אחר מדותיו ית' ולקבל את הכל באמונה תמימה. וכן "שמות בני ישראל" היינו שישראל נשאר בקדושת נשמתם-שמותם (כמובא לעיל). עניין זה נכוון כנגד ה' עילאה, הנשמה ("נשמת שדי תבינם").

השלישי (בהמשך הקול שמחה בפרשת לך לך): במדרש הנ"ל נאמר עוד באברהם כתיב 'והרגו אותי ואותך יחיו' ובישראל כתיב 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו'. ומפרש רבי שמחה בונים: אברהם רצה לפרסם אלקות, להשפיע, בחינת זכר, והאומות רוצות רק לקבל, בחינת נוקבא, וזהו "והרגו אותי [בחינת זכר] ואותך יחיו [בחינת מקבל]". וזה מה שרצו המצרים לעשות לישראל, להרוג את הזכרים ולחיות את הנקבות. עניין זה נכוון כנגד אות ו בשם הוי', בחינת זכר (ז"א), משפיע.

הרביעי, בהמשך הקול שמחה שם, על דברי המדרש באברהם כתיב וילך למסעיו ובישראל כתיב אלה מסעיו בני ישראל. ומפרש: "וילך למסעיו" היינו שכל מסע, כל תחנה בדרך, הוא עניין שלם בעבודה בפני עצמו. לא רק היעד הסופי (ארץ ישראל) הוא החשוב אלא כל תחנה בדרך ליעד. אצל אברהם אבינו הדבר נכון מהמסע הראשון, "לך לך" אך בעיקר התגלה ביציאתו ממצרים, לאחר שעמד בנסיון הירידה לשם. וכן "אלה מסעיו" ביציאת ישראל ממצרים, לכל מסע יש ערך עצמי (למסעיו שנאמר באברהם = אלה מסעיו שנאמר בישראל). עניין זה נכוון כנגד י בשם הוי', חכמה, מוחין דאבא המאירים בארץ ישראל וגם בכל תחנה בדרך העליה לארץ! עניין זה דומה למה שהוסבר על הירידה למצרים שגם בה מאיר הנשמה (בסוד יחוד אותיות י"ה בשם הוי', או"א עילאין: בזכות שלא שינו את שמם, אות ה כנ"ל, זכו ל"אלה מסעיו", אות י. "הבן בחכמה").

אברהם, סימן לבנים, בני ישראל".

[ורמז: מעשה אבות סימן לבנים = בראשית ברא, אברהם שייך למעשה בראשית, "בהבראם, באברהם", וכך כל מעשי בראשית הם בסוד "מעשה אבות סימן לבנים". מעשה אבות סימן לבנים ר"ת סמאל – זהו הכח להכניע, ואף להפוך, את סמאל, לאכללא שמאלא בימינא [ב"חסד לאברהם"].]

אברהם הוא "ראש אמנה", "ראש כל המאמינים", וכן עמידתו בנסיון כשירד למצרים היא באמונה, שלא להרהר אחר מדותיו יתברך ולדעת שהירידה היא צורך עליה. כך גם יציאת מצרים ומתן תורה, הכל מכח האמונה הירושה לנו מאברהם (אשר התעצמה על ידי משה רבינו, בסוד "שכרך הרבה מאד" שנאמר לאברהם ר"ת משה). ורמז: אברהם אבינו בהכאה פרטית (א פעמים א וכו') = אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, הדבר הראשון בעשרת הדברות!

ארבעה סימנים

רבי שמחה בונים מתמקד בארבעה עניינים במדרש, ויש לכוון אותם כנגד שם הוי' ב"ה. הראשון: מה שנאמר באברהם "ויהי כאשר הקריב" ומה שנאמר במצרים "ופרעה הקריב" (כאשר הצד השוה, הקריב = אברהם אבינו). ומפרש שבא ללמד שכשם שבאברהם היה צעה, "ויהי" לשון צעה, כך היה לישראל צעה. בפנימיות, הצעה של אברהם אבינו ושל ישראל הוא על גלות השכינה, שייך ל"ה תתאה של שם הוי', השכינה.

השני: ההשוואה "כבוא אברם מצרימה", "הבאים מצרימה". ומפרש "כבוא אברם מצרימה" (ולא נאמר "כבואם") היינו שאברהם נשאר בשמו, תוקף קדושת נשמתו האיר אצלו, גם בירידתו למצרים ("ערות הארץ"), והכל

"ויצאה והיתה"

הערות במסכת גיטין

דבקות ופרישות

הקנאת הכסף ופעולת הקידושין מקבילות לשני העניינים בקידושין בכלל, החיובי והשלילי. כסף הוא אהבה, לשון כיסופים, ולכן נתינת הקנאת הכסף שייכת לצד החיובי בקידושין, דבקות האיש והאשה. ואילו עצם פעולת הקידושין שייכת בעיקר לצד השלילי, "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש" (עד כאן התבאר בפעמים הקודמות).

פרישות ודבקות מה קודם

ומבאר הרבי בפנימיות: קידושין היינו הקשר בין הקב"ה (איש) וישראל (אשה). ובוה יש צד חיובי, דבקות והתמסרות לה, קנין כסף, מלשון כיסופים. ויש צד שלילי, פרישות והתרחקות מענייני העולם הזה ותאוותיו. ושתי האפשרויות, האם קנין הכסף קודם לקידושין או להיפך, היינו היחס בין פרישות לדבקות: האם האהבה לה' והדבקות בו (קנין כסף) קודמת לפרישות והתרחקות מענייני העולם הזה ותאוותיו (קידושין) או להיפך.

אלו ואלו דברי אלהים חיים. בסדר הרגיל, הפרישות קודמת לדבקות, "סור מרע [ואחר כך] עשה טוב", זו העבודה הרגילה בדרך מלמטה למעלה, עבודה שכלית בסדר והדרגה. אך יש עבודה בדרך מלמעלה למטה, עבודה למעלה מטעם ודעת, ואז מתעוררת קודם האהבה לאלקות ואחר כך באה הפרישות מתאוות. לכן הסדר של כסף קודם לקידושין נלמד מהכתוב

יש שני מקורות לקידושי כסף: מהפסוק "כי יקח איש אשה"^א ומהפסוק "ויצאה חנם אין כסף" (באמה העבריה), "אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר [האב המקדש את בתו]"^ב. שני הלימודים הם בחינת איש ואשה: "כי יקח איש", פעולת האיש הלוקח מקדש את האשה; ו"יש כסף לאדון אחר" מדבר על צד האשה (האב המייצג את בתו). כפילות זו קיימת גם במשנה קידושין: הפרק הראשון פותח בצד האשה, "האשה נקנית בשלש דרכים", והפרק השני פותח בצד האיש, "האיש מקדש".

הקנאת הכסף וקידושי האשה

בקידושי כסף יש שתי פעולות: הקנאת הכסף מהאיש לאשה ומה שהאשה מתקדשת, והאחרונים דנים האם הקנאת הכסף היא שפועלת את הקידושין או שהקידושין פועלים את הקנאת הכסף.

הרבי^ג תולה חקירה זו בשני הלימודים לקניין כסף: ב"כי יקח איש" העיקר הוא פעולת הקידושין-קיחה והיא הגורמת להקנאת הכסף, ובלימוד "יש כסף לאדון אחר" העיקר הוא הקנאת הכסף ("יש כסף") והיא הגורם-העילה לקידושין.

נערך ע"י יוסף פלאי מרשימות הרב.

א דברים כד, א"ב. קידושין ב, א.

ב קידושין ג, ב.

ג ליקוטי שיחות ח"ט פרשת תצא שיחה ג.

הדרגה הראשונה, כאשר האדם נצרך לפרישות כפשוטה, לבטל את הרע שבקרבו. בדרגה זו, באופן פשוט, הפרישות קודמת לדבקות.

אבל כשהוא כבר מורחק מתאוות, אז עבודת הפרישות היא עדינה ועליונה יותר, לפרוש מטבע מדותיו, שינוי טבע המדות עצמו ממהות למהות (כעבודת אמה עבדיה המכינה מאכלים ומשנה אותם ממהות למהות). דרגה זו של שינוי טבע המדות, יכולה לבוא בהחלט בדרך 'מלמעלה למטה' – מתוך הדבקות הקודמת לה, ובעיקר מתוך 'מוחין דגדלות' והתבוננות בסודות האלוקות שמתוך זה מגיע האדם ל'מסירה ונתינה' לגמרי. האדם עצמו עובר 'שינוי המהות', נהפך לאיש אחר, וממילא מגיע שינוי המהות של מדותיו ומעשיו.

תיאור זה של שינוי המהות מתאים למה שנאמר על תשובה מאהבה שבה "זדונות נעשות זכויות" ממש, טבע המדות משתנה – פסגת עבודת החסידות של הבעש"ט.

מכל זה עולה שהדרך של הקדמת פרישות לדבקות, סוד מרע ואחר כך עשה טוב, היא עבודת הצדיק, ההולך לפי סדר והדרגה, לפי טעם ודעת. ואילו הדרך של דבקות המביאה לפרישות שייכת לעבודת בעל התשובה, המדלג למעלה מטעם ודעת, בתשובה מאהבה ההופכת זדונות לזכויות (בעל התשובה שהפך ברגע אחד את כל זדונותיו הוא רבי אלעזר בן דורדיא, אלא שאצלו שינוי המהות היה בדרך של "רצוא" בלבד, כאשר יצאה נשמתו, אך התכלית לכתחילה היא להיות "וחי בהם", שוב לאחר הרצוא).

באמה עבריה, כיון שבדרך קבלת עול, עבודת עבד, מגיעים להתמסרות ודבקות עוד לפני הפרישות, אלא שמכח הדבקות מגיעה הפרישות ממילא. זו עבודת האדם בדרך מלמעלה למטה, כלומר כשהוא חש (דווקא מפני היותו עבד, תחתון) את הדבקות ב'למעלה', ואילו תיקון מציאותו 'למטה', בפרישות והרחקה, נפעל ממילא.

ויש להוסיף: הקדמת הדבקות לפרישות היא בכללות דרך החסידות שלימד מורנו הבעל שם טוב: "סוד מרע" על ידי "ועשה טוב", לא לעשות עיקר מהפרישות וההרחקה אלא העיקר הוא האהבה והדבקות, עד שהפרישות הנצרכת נעשית בדרך ממילא. הוסבר שדרך זו היא בחינת האשה, המקבלת את הכסף-אהבה, דבקות והתקשרות, והפרישות באה ממילא – "הכל מן האשה" והכל לפי דרכה, "מצא אשה מצא טוב" והעיקר הוא "עשה טוב".

רמז מובהק לקשר בין המושגים העיקריים כאן, **דבקות פרישות** = **חן פעמים הוי'**, כך האדם מוצא חן בעיני הוי'.

שתי בחינות פרישות

הרבי מסיים בהעמקה נוספת ומבאר שיש שתי בחינות של פרישות:

ד ראשי וסופי תבות דבקות פרישות = טובי טוב פעמים הוי'. אמצעי התבות = זהיזה פעמים הוי'. דבקות פרישות ראשי תבות פד, סוד תיקון הברית (על ידי פרישות ממגע אסור ודבקות איש באשתו).
ראשיתו: יסוף דבקות פרישות = 484 = 22 ברבוע. שאר האותיות, דבקות פרישות = 1024 = לב ברבוע! מבנה זה יוצא דווקא כאשר הדבקות קודמת לפרישות.

הסיפור החסידי

אדמו"ר הזקן | נישואין בסיכון גבוה

רבי שניאור זלמן ברוכוביץ' מליאדי, בעל התניא והשו"ע, נולד בח"י אלול קה"ת לאביו רבי ברוך ואמו רבקה במחוז ויטבסק שברוסיה הלבנה. עוד בילדותו נודע כעילוי בתורה ולהבדיל גם בהנדסה ואסטרונומיה. בשנת תקכ"ד נעשה לתלמידו המובהק של המגיד ממזריטש ובהוראתו כתב את השולחן ערוך שלו. עם עליית רבי מ"מ מויטבסק לארץ, ובהוראתו, הפך אדמו"ר הזקן למנהיגם של חסידי רוסיה ורוסיה הלבנה. אדמו"ר הזקן כתב את ספר התניא – ספר יסוד בחסידות בכלל ובחסידות חב"ד בפרט – המוגדר כ"תורה שבכתב של החסידות" וכולל עצות והדרכות בעבודת ה'. בעקבות הלשנות של מתנגדים ישב בכלא פעמיים. יום שחרורו ממאסרו הראשון בשנת תקנ"ט, י"ט כסלו, נקבע כיום טוב ור"ה לחסידות. בכ"ד טבת תקע"ג, בהיותו בדרך אחרי כיבוש נפוליאון את רוסיה הלבנה, נפטר רבי שניאור זלמן ונטמן בעיירה האדיטש.

גבוהה אם לא לרדת תחילה מהמדרגה הנוכחית, ואי לזאת האם כדאי לעשות? ועניתי לו שאינו כדאי כי אפשר להיות שירד ממדרגתו ולעלות לא יוכל, ויאבד הראשונה".

[רשימת סיפורים א, עמ' 26]

המשל בו משתמש הצדיק הנסתר, לפיו השכינה היא למעשה אשתו, מקורו בזהר הקדוש. שם מוסבר, כי הפסוק המתאר את משה כ"איש האלקים", רומז לכך שהוא בעלה של השכינה הנקראת "אלקים" – כפי ש"אלימלך איש נעמי" משמעו "בעלה של נעמי". פירוש זה עלול להעלות תמיהה גדולה: הלא השכינה היא כללות נשמות ישראל – ובתוכן הצדיק – ובעלה של השכינה הוא ה' בכבודו ובעצמו! כיצד נוטל הצדיק את הכתר הזה לעצמו?

אלא שהיא הנותנת: השכינה, בהיותה הפן החלקי, החסר והמשתוקק שבאלוקות, זקוקה לדבר מה שיקשר בינה לבין השלמות הבלתי מושגת של הבורא. כדי לפעול את הקשר הזה, נדרש מישהו שהוא בשר מבשרם של בני ישראל,

פעם הגיע יהודי ליחידות לרבינו הזקן, הלה היה אויסגעפוצט [מצוחצח ומקושט] כמו דייטש [גרמני, וכאן הכוונה ליהודי בלבוש מודרני, שהחסידים סלדו ממנו מאוד]. משראו החסידים אשר שוהה הוא בחדר היחידות זמן ממושך, שמו אזניהם אל הדלת והנה למשמע הדברים צרמו אזניהם: האיש ההוא מספר אודות יפיה של אשתו, ומפליג בזה, ואחר כך מפרט אהבתו אותה וכל פרטי חייהם יחדיו. אלא שברצונו להתייעץ עם רבינו: מכיון שמצא אשה אחרת נאה ויפה ממנה, ברצונו לדעת האם לגרשה כדי לישא האחרת או להשאר עם הראשונה? ויען לו אדמו"ר: "לא כדאי. כי אולי תאבד את הראשונה, ואחרת לא תשיג".

נתפלאו החסידים על כך שאדמו"ר יבלה זמן רב לשמוע דבורים כאלו, וכשיצא האיש אמר אדמו"ר: "אדם זה היה צדיק נסתר גדול, ויספר לי כל פרטי מדרגות בשכינה שהגיע אליהם. ועכשיו הוא רוצה לעלות יותר, ואי אפשר להגיע למדרגה

יום", המתאר תהליך של השלטת סדר שבשיאו עומד אדמו"ר הזקן: 'הבעל שם טוב היה מסודר, המגיד הקפיד על סדר, ואדמו"ר הזקן לימד את החסידים להיות מסודרים'. בדור הראשון הסתפק הרבי בסדר הפנימי, כשהוא מחולל מהפכות וקפיצות רוחניות וגשמיות. בדור השני הסדר הפך להיות גם הקפדה חיצונית, אך ללא שיטה והנחלה מסודרת. כאשר בא האדמו"ר הזקן, כבר לימד את חסידיו להיות מסודרים בלי לאבד את החופש החסידי. זאת משום שכאשר מתחלפים הדורות ותנועת החסידות מתפתחת, הולכת וגוברת הדרישה לסדר ומשטר שיאפשרו התפתחות תקינה.

אכן, שתי הגישות תלויות במחלוקת תנאים בסוף מסכת גיטין, מתי מותר אדם לגרש את אשתו. דעת רבי עקיבא היא שיכול לעשות כן אף אם מצא אחרת נאה ממנה, והיינו שלצורך התעלות השכינה, יש לו לאדם לקחת את הסיכון שבאיבוד הכל. ונאים הדברים לאמרם, רבי עקיבא, שמתוך עשרת הרוגי מלכות הוא כנגד השכינה ועל כן יש לו בה חוש ושיאיפתו היא לרומם ולהעלות אותה יותר ויותר גם במחיר הסיכון. אלא שדברי אדה"ז הם אליבא דהלכתא וכדעת בית הלל שם, שמותר לאדם לגרש את אשתו רק אם הקדיחה תבשילו במזיד ואין לו לקחת את הסיכון שבאיבוד הכל.

על פי דברינו, הוראתו של אדמו"ר הזקן היא למעשה לתועלתה של השכינה – בת הזוג של הצדיק, נשמות ישראל התלויות בו – לא פחות מאשר לתועלתו. כשלעצמו, יכול הצדיק כל ימיו לדלג על ההרים ולקפץ על הגבעות, בעליה אין־סופית "מחיל אל חיל". אך הצדיק כ"יסוד עולם" ו"בעלה דמטרוניתא" מוכרח להיות מיושב בדעתו ולשקול את ההשלכות הרחבות של הרפתקה רוחנית.

אך עם זאת מתנשא מעליהם ונבדל מהם – כמזדהה תדיר עם האלוקים. זהו תפקידו של הצדיק, המזוהה בקבלה עם ספירת היסוד. היסוד מקשר בין התפארת – המסמלת את הקדוש ברוך הוא, והמלכות – המסמלת את השכינה. בהתאם לתפקידו המיוחד של האדם הדורש בעצתו, תוכן העצה שנתן אדמו"ר הזקן מבטא צורת מחשבה האופיינית לספירת היסוד: ההערכה לסדר והדרגתיות. אם צדיקים אחרים היו תומכים, אולי, בשאיפה הברוכה להתעלות עוד ועוד, אדמו"ר הזקן סבור כי לפעמים יש להסתפק בקיים ולא לקפוץ מעבר ליכולתך.

קפיצה פתאומית למדרגה אחרת הגבוהה מקודמתה באין ערוך, בניגוד להתקדמות ברוכה של צעד אחר צעד, היא עניין מסוכן. אם ניתן לכך משל מסתורי פחות, יתכן ויבוא חסיד עשיר אל רבי שניאור זלמן כדי לשאול אותו על כדאיות עסקה מסוימת. הרווחים הצפויים עצומים, וההצלחה תעמיד אותו במצב כלכלי טוב לאין ערוך, אך הסיכון גבוה מאוד: הוא יצטרך להשקיע את כל מה שיש לו ולקוות לטוב. על פי אורח המחשבה המשתקף מן הסיפור, התשובה תהיה לרוב שלילית, אם כי אין כלל (בגימטריה **יסוד**) שאין בו יוצא מן הכלל.

יש משהו מפתיע במפגש עם גישה כזו אצל רבי חסידי. במידה מסוימת החסידות כולה היא מהפכה וחוסר סדר, כאשר הבעל שם טוב נהג לחרוג מסדרי העולם בכל עת מצוא, והתאפיין בעלייה לגבהים שאין ערוך להם: קפיצת הדרך שלו, ויותר מכך תורתו המשוטטת בחופשיות בעולמות עליונים, הן שתי דוגמאות מרכזיות לכך. יחד עם זאת, תמיד נשמר ביסוד המהפכה החוש הפנימי של תיקון הברית: הערכת סדר והיצמדות לסדר.

דוגמה טובה לכך היא פתגם בלוח "היום

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

שינוי השם

לבתנו הודיה יש קשיים שונים בענייני חינוך. חשבנו לשנות בשמה את האות הראשונה מ'ה' ל'א' (והיא מעוניינת בכך). האם הרב ממליץ לעשות את שינוי השם? האם יש בכך בעיה?

מענה:

כמו שכותבים לפעמים את השם יהודה כיהודא, כמו"כ אפשר לכתוב ולבטא לפעמים הודיה גם כאודיה, מבלי שייקרא שינוי שם, הכל לפי רצון הבת בעצמה. אין בזה בעיה, וגם אין בזה פתרון בעיה כל שהיא – הכל תלוי בחינוך טוב ועבודת נפש פנימית.

רצונה וחפצה וכו' שאינה בבחינת טעם ודעת? הרי מדברי הרב יוצא הגם שלא ישאר מאומה ממהותה הראשון, מ"מ תמיד נוכל לזהות אותה ואיננה בטלה, וא"כ טבע זה פשוט שהוא ע"פ טעם ודעת.

מענה:

הדיוק בתניא הוא מתיבת "הראשון", סימן ש"ממהותה ועצמותה הראשון" לא יישאר מאומה, אבל ממהותה ועצמותה האמיתית, מה שאין האדם היהודי למטה מודע אליו כלל, ודאי יישאר. מה שכתוב במבחר מבואר באדיקות בשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי קחהו משם עה"פ "ואין לזרים אתך".

דקות בה' מול ביטול הנשמה

ראיתי ב'מבחר שיעורי התבוננות' ח"ה עמ' 130, ש"ישנו דבר שכמה שלא נעלה מעלה, ואפילו עד העצמות ממש, נוכל לזהות אותו ואינו בטל, וזה אינו עושה ח"ו פירוד בעצמות אלא הוא ה', כמה שלא נעלה תמיד נמצא שם יהודי, לאיזה מקום שלא נלך, תמיד נמצא שם יהודי וכו' וגם למעלה מעלה עד אין קץ". איך הדברים מסתדרים עם מה שכתוב בתניא (פי"ט) "כך נשמת האדם וכו' ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשרשה ומקורה בה' חיי החיים, הגם שתהיה אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי, ולא ישאר ממנה מאומה ממהותה ועצמותה הראשון, ואעפ"כ זה

לא אנכי הַצָּרָה

שְׁלוֹם יְלָדִים!

ה' מתגלה למשה רבינו ובפיו הבשורה הכי חשובה שיכולה להיות – סוף לגלות! עם ישראל עומד להגאל ממצרים! את ההודעה הזו מקבל משה במעמד מיוחד: ה' קורא לו ומתגלה אליו מתוך להבה של אש!

כִּפְתָר אֶתְיָעָה

בטח הייתם מצפים לאיזו הפקה מרשימה, לפחות כמו זו שראיתי ב"ג בעמר האחרון. להדלקה המרפזית בשכונה שלנו הגיע ראש העיר, בכבודו ובעצמו, ועמו כל הפמליא שלו. עליתו אל בימת הכבוד לותה ברצוד מהמם של אורות צבעוניים, פטריות עשן סמיו ומוזיקת רקע רועשת. אז הייתי מצפה שפאשר ה' יתגלה למשה רבינו בפעם הראשונה, הוא יעשה זאת בצורה לא פחות מרשימה. אם להבה של אש נבחרה לתפאורת הארוע אז לפחות שתבער בענק, על גבי עצים מרשימים, לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע" הרב שילה אופן.

כמו ענפי עץ הארז.

אבל לא. מוקד האש בער מתוך שיח נמוך – הסנה.

מדוע? חז"ל מסבירים לנו כי בחירתו של הסנה הנמוך להתגלות ה' באה ללמד אותנו מסר חשוב: "עמו אנכי בצרה". אמןם בשורת הגאולה היא מסר משמח, אבל בשלב זה נמצאים ישראל בשיא השעבוד ובעמק הצרה. הקדוש ברוך הוא משתתף בצערם של בניו, וכאות להזדהות עמם הוא מוסר גם את הבשורה המשמחת באפיק מסים, מתוך שיח נמוך ושפל.

כך נתן היה לפרש את הארוע, אבל הפסוק שהזכרנו קדם אומר משהו הרבה יותר חריף: ה' יתברך לא רק מראה הזדהות אתנו בצרה שלנו. הוא מממש סובל ממנה כמונו, כך שהצרה שלנו היא למעשה גם הצרה שלו!

אכפת לך אמני?

אני רוצה לשאל אתכם שאלה קצת דמיונית: נניח שהייתם רוכבים על

לְדַגְמָא: מָה שֶׁהִיא עִם מוֹיֵשִׁי, אַחֵי
הַצְעִיר, בְּקוֹרֹנָה. בְּלִנּוּ הַשְּׂתַדְלָנוּ פְּחוֹת אוֹ
יֹתֵר לְשֹׁמֵר עַל כְּלָלֵי הַמְרָחֵק וְהַשְּׂמִירָה,
אָבֵל כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם זֹכְרִים בְּסוֹף הַהִדְבָּקָה
עֲקָפָה אֶת הַכְּלָלִים, וְרַבְּנוּ נִדְבַקְנוּ,
בְּמַקְדָּם אוֹ בְּמֵאָחֵר. אֲצֵל מוֹיֵשִׁי זֶה הִיא
יֹתֵר מִלְּחִיץ. דָּבָר רֵאשׁוֹן הוּא נִדְבַק
בְּתַחֲלַת הַגֶּל הָרֵאשׁוֹן, כְּשֶׁעוֹד לֹא הִיוּ
יְדוּעוֹת הַהֶשְׁלָכוֹת, וְהַדְמִיוֹן עֶבֶד שְׁעוֹת
נוֹסְפוֹת. אָבֵל הַקְטַע הַמְלַחֵץ יֹתֵר קָשׁוּר
לְכָף שְׂמוֹיֵשִׁי הוּא יֵלֵד 'אֶסְתֵּמְטִי' וְלָכֵן
הַרְגִישׁוֹת שְׁלוֹ גְבוּהָהּ יֹתֵר. בְּלִילָה הַשְּׁנִי
לְמַחְלָה הוּא נֶשֶׁם בְּכַבְדוֹת וְהַשְׂתַּעַל
בְּצוּרָה נוֹרְאִית שֶׁהִלְחִיצָה אֶת כְּלָנוּ. זְוִית
הָעֵין שְׁלֵי צָדָה אֶת הַמַּבְטִים הַמְתוֹחִים
שֶׁל אָבֵא וְאֵמָא וְאֶת הַהֶתְלַחְשׁוּיּוֹת
שֶׁלָּהֶם בְּשַׁעָה שֶׁהֶתְלַבְּטוּ אִם לְהַזְמִין
אִמְבּוֹלָנִס, וְאוֹתִי הַדָּבָר נוֹרָא הַלְחִיץ.

אָבֵל מָה? בְּתוֹךְ כָּל הַלְחִיץ, בְּכָל
פַּעַם שֶׁאֵמָא נִגְשָׁה אֶל מוֹיֵשִׁי לְבָשׁוּ
פְּנֵיהָ אֲרֻשֶׁת שֶׁל רֵגַע. הִיא הַחֲזִיקָה
בְּיָדוֹ, לְטַפָּה אֶת פְּנֵיו וְהַרְגִיעָה: "מוֹיֵשִׁי,
אֵל דְּאָגָה. הַכֵּל יְהִי בְּסִדָּר, תְּכַף הַכֵּל
יַעֲבֹר...". לֹא שֶׁאֵמָא הִפְסִיקָה לְדַאג, אָבֵל
הִיא חָשׁוּב לָהּ שְׂמוֹיֵשִׁי לֹא יִרְגִישׁ בְּכָף.
מָה לְדַעְתְּכֶם הִיא עוֹבֵר עַל מוֹיֵשִׁי אִם
אֵמָא הִיְתָה מְרָאָה לוֹ סִימְנֵי דְאָגָה? אֲנִי
מַנִּיחַ שֶׁהַדָּבָר לֹא הִיא מוֹסִיף לְהַרְגִישׁוֹתוֹ
הַטוֹבָה...

כַּכְּלָל צִרְתָּם

וּבַחֲזָרָה לְמַצְרִים: כַּאֲשֶׁר נִמְצְאוּ

הָאוֹפִנִים בְּחֻנְיָה שְׂתַחַת הַבַּיִת וּלְפִתֵּי
הַיִּיטָם מֵאֲבָדִים אֶת שׁוּי הַמְשָׁקֵל,
מֵתֵהֶפְכִים וְנִחְבָּלִים בְּקֹרָע. עֲזָבוּ
לְרַגַע אֶת הַקְרָע בְּמַכְנָסִים. הַבְּהֵלָה
מֵהַהֲתַנְגְּשׁוֹת וְהַפְּאָב בְּבָרָה גּוֹרְמִים לְכֶם
לְחַפֵּשׂ מִיִּשְׁהוֹ שְׂתוֹכְלוּ לְפָרֵק בְּפָנָיו אֶת
מָה שֶׁעֲבַרְתֶּם וּלְשַׁחֲרֹר אֶת הַפְּאָב בְּבִכִי.
בְּדָרָה כָּלֵל זֶה תְּהִיָּה אֵמָא. אַתֶּם נִכְנָסִים
בְּסַעְרָה הַבִּיטָה, אֵמָא עוֹמֶדֶת בְּמַטְבַּח
וּמְכִינָה אֶת אַרוּחַת הָעָרֵב וְאַתֶּם פּוֹרְצִים
בְּבִכִי. מָה הִיְתָם מְרַגְּשִׁים אִם בְּתַגּוּבָה
לְבִכִי הִיְתָה אֵמָא מוֹשְׁכַת בְּכַתְּפֵיהָ,
מִפְּטִירָה: "נוּ, לֹא נוֹרָא, תְּכַף יַעֲבֹר לָהּ..."
וּמִמְשִׁיכָה בְּעֶסְוִקִיָּה? כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתִּי, זֶה
שְׂאֵלָה דְמִיּוֹנִית, כִּי כָּל אֵמָא מְצוּיָה
תַּעֲזוֹב הַכֵּל וְתַרְוֵץ לְחַבֵּק אֶת הַיֵּלֵד
הַמְיָבֵב. הַבִּכִי שְׁלוֹ לֹא נוֹתֵן לָהּ מְנוּחַ,
מִמֶּשׁ פּוֹאָב לָהּ יַחַד אִתּוֹ, וְהַחֲבוּק שֶׁלָּהּ
מְרַגֵּעַ אוֹתוֹ. הוּא אֵינוֹ לְבָד!

אָבֵל נִסּוּ לְדַמְיֵן אֶת הַהַרְגָּשָׁה לוֹ
הַתַּגּוּבָה לָהּ הִיְתָם זֹכְכִים הִיְתָה אֲדִישָׁה
כְּזוֹ. אֲנִי מַנִּיחַ שֶׁהִיְתָם מֵתְאֲכִזְבִּים
וְנִפְגָּעִים. "מָה זֶה, לֹא אֲכַפֶּת מִמְּנִי? לֹא
מִפְּרִיעַ לְאֵף אֶחָד שְׁכּוֹאָב לִי?".

כַּרְגֵּל, כַּכְּלָל צִרְתָּם

תַּתְּפִּילָאוּ לְשִׁמְעַ, אָבֵל לְפַעְמִים אָנוּ
הַיֵּלְדִים דּוֹקָא מְצַפִּים לְיַחַס מְסוּג זֶה.
אֲנִי לֹא מֵתְכַוֵּן מִמֶּשׁ לְאֲדִישׁוֹת וּלְחַסֵּר
אֲכַפְתִּיּוֹת מֵצַד הַהוֹרָה הַמְבַגֵּר, אָבֵל יֵשׁ
מְצַבִּים בָּהֶם טוֹב לָנוּ שֶׁהַמְבַּגֵּר דּוֹקָא לֹא
יִתְפַּעַל מֵאֲתָנוּ אֵלָא יִפְעַל בְּקֹר רֹחַ.

מתיר עצמו מבית האסורים", ורק ה' יתברך חפשי להוציא אותנו לחפשי. בשפת החסידות: הידיעה שה' נמצא מעל ומעבר לצרות שלנו היא גלוי "אור הסובב כל עלמין", כזה שאין לנו בו השגה של ממש.

אבל מה קורה אצל ה' יתברך בחדריו הפנימיים? "אור הממלא" משדר כלפינו הזדהות; "אור הסובב" משחרר אותנו מכבלי הגלות; אבל ה' עצמו נמצא כל-כלו עמנו בצרה. הצרה שלנו היא הצרה שלו, וזאת הוא מגלה למשה רבינו בסנה – "עמו אנכי בצרה!".

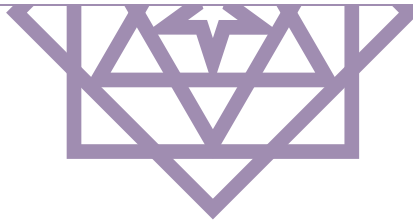
שנזכה לצאת יחד עם ה' יתברך מהגלות!

שבת שלום ומברך!

5?

ישראל בגלות, בעמק הצרה, ההזדהות של ה' עמנו מעודדת אותנו ונותנת לנו תקווה. אנחנו לא לבד בצרה, אכפת לו מאתנו. להרגשת ההזדהות של ה' קוראים בחסידות "אור הממלא כל עלמין". זוהי התיחסות שאנו מסגלים לתפס ולהרגיש אותה בלב שלנו.

האם ה' יתברך באמת נלחץ ממצבנו בגלות? הרי את הגאלה ממצרים מבשל ה' כבר שנים רבות קדם שיירדנו אליה. ה' גבוה עד אין סוף מכל מה שמתרחש פה, בעולם הקטן שלנו, ו"לגדלתו אין חקר". למרות שאנו לא בדיוק מבינים את תכניותיו – הידיעה הזו מרגיעה אותנו. היא נוסכת בנו סוג של בטחון. אנו אמנם שקועים בצרה, אבל ה' יתברך אינו כבול לצרה הזו. "אין חבוש

שכל רמב"מיסטי או לב חסידי? שיטת החקירה

האלוקית, ששיאה המפורסם בספר "מורה נבוכים", מעמידה את השכל במרכז – ההוכחה הפילוסופית היא הטיעון המנצח, לאורו יש לפרש גם את פסוקי התורה. לעומת זאת, החסידות מדריכה ללמוד את התורה מתוך תמימות הלב וליישר את השכל בהתאם אליה. אצל הרמב"ם השכל הוא המוקד, בהנחה שהלב ימשך אחריו ממילא, ובחסידות היעד המוצהר הוא "עבודה שבלב", גם כשהיא מוליכה אל הלב ב"דרך ארוכה וקצרה" העוברת בשכל.

אכן, כאשר מעמיקים בדמותו ובתורתו של הרמב"ם החלוקה מטשטשת. ידאת השמים של הרמב"ם, עליה מעידים גדולי ישראל, מלמדת כי אצלו לא היה שום ספק ביחס לתורה, והחקירה רק שימשה עבורו דרך לקרב את אמת התורה אל בני דורו הנבוכים. המצווה הראשונה של הרמב"ם, להפוך את האמונה בה' לידיעתו, מעניקה כותרת של 'עבודה' לכל מצוות התורה. ולאידך, תמימות הלב החסידית מכוונת להתחבר גם אל השכל העמוק והמופשט ביותר של התורה, לחדש בו חידושים אמתיים מתוך יראת-שמים ולהפוך אותו למעצב רגשות הלב.

שיעורי הגליון שלפנינו עוסקים בחיבור ההכרחי בין השכל והרגש בדרך ה'עבודה' החסידית, מגלים גם את 'הרמב"ם החסידי' – בסמוך ליום ההילולא שלו – ומורים דרך לתיקון שלם של האדם, מראשו עד רגליו, תוך שיתוף כל קומתו בעבודת ה'.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ
ו	א	ב	י	ט
נ	פ	ל	א	ו
מ	ת	ו	ר	ת